

Årsrapport 2016

**Kirkerådet
Mellomkirkelig råd
Samisk kirkeråd**

DEN NORSKE KIRKE

Årsrapport 2016
De nasjonale kirkelige rådene
Den norske kirke

© Kirkerådet, mars 2017
ISBN 978-82-7545-136-9

Kirkerådet
Postboks 799 sentrum
0106 Oslo

Produksjon: Kirkerådet

Omslagsfoto:
Henriette Skagen får orgeltimer av Bjørn Vidar Ulvedalen i Lovisenberg kirke.
(Foto: Lars O. Flydal)

Innholdsoversikt

I

Melding fra lederne

Overordnet vurdering

II

Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Kirkerådet

Kirkemøtet

Visjon for Den norske kirke

Volumtall

III

Årets aktiviteter og resultater

1 - Gudstjenestelivet blomstrer

2 - Flere søker dåp og trosopplæring

3 - Kirken engasjerer seg i samfunnet

4 - Flere får lyst til å jobbe i kirken

5 - Forberedelse til et tydeligere skille mellom kirke og stat

IV

Styring og kontroll i virksomheten

V

Vurdering av fremtidsutsikter

VI

Årsregnskapet

I Melding fra lederne

Overordnet vurdering

Stortingsvedtaket fra 10. mai 2016 ga konklusjonen på en prosess med omfattende utredningsarbeid fra både kirken og regjeringen siden 1998. Det brede kirkeforliket på Stortinget i 2008 og Stortingsmelding nr. 17 (2007-2008) «*Staten og Den norske kirke*» ligger bak de endringene i kirkeloven Stortinget vedtok i 2016. Vedtaket om grunnlovsendringer fra mai 2012, er den andre viktige merkesteinen langs denne veien.

Fra Stortingets talerstol understreket kulturminister Linda Hofstad Helleland at den brede kirkelige og politiske tilslutningen til prosessen har vært avgjørende.

- Reformen i den kirkelige lovgivningen har skjedd gradvis. Trinn for trinn er det etablert kirkelige organer på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Jeg gratulerer kirken med den store dagen og ønsker lykke til med ansvaret og forpliktelsene som ligger i det å være eget rettssubjekt, sa statsråden.

Fra den historiske debatten i Stortinget 10. mai 2016. På talerstolen: kulturminister Linda Hofstad Helleland. (Foto: Bård Bøe/Vårt Land)

For Kirkerådet var 2016 preget av forberedelsene til virksomhetsoverdragelsen 1. januar 2017. Den kirkehistoriske forvaltningsreformen flyttet arbeidsgiveransvaret for alle kirkens statsansatte til et nyopprettet rettssubjekt og med Kirkemøtet som det øverste representative og besluttede organet for Den norske kirke på nasjonalt nivå.

Den norske kirke skal ikke være mindre kirke i den nye rettstilstanden. Vi skal være mer. Vi skal ikke være en innadvent kirke som har nok med seg selv og sin egen struktur. Vi skal være en kirke, midt

i verden, midt i menneskers liv. Fordi Guds ansikt er vendt mot verden. Fordi vi alle er gitt den nåde å få lov til å ta imot. Den norske kirke skal også være en kirke som snakker om Jesus som levende tilstede i dag, og som tør spørre hvor han er i dagens verden. Jesu ord er også et program for hvordan kirken blir til: Den starter med Jesu handling med mennesker som har liv som er truet, svekket, undertrykket: Kirken blir til kun ved Guds nåde. Dette skal også kjennetegne oss som reformasjonskirke.

Kirken må alltid være under reformasjon. Når 500 år siden reformasjonen markeres, er det på sin plass å minne om Luthers lære om det allmenne prestedømme. Det var en frigjøringsrevolusjon som legger grunnlaget for en fornyelse av vår deltagelse i kirken. Sentralt i reformasjonsmarkeringen står ordene nåden alene, Kristus alene og Skriften alene. Det er viktig for en luthersk kirke å ta med disse verdiene videre.

Både i politikk og kulturliv ser vi en våknende interesse for hvilken rolle kirken har og skal ha i vårt samfunn. Endringene i stat-kirke-relasjonen gjør at kirken utfordres til å se nærmere på egne strukturer og egen virksomhet.

Debatten om ledelse i kirken har fylt mange spalte-metere det seneste året. Av og til kan det være vanskelig å se om det er en debatt om ledelse eller profesjon. Kirkemøtet pekte på samordnet ledelse som et første skritt i det videre arbeidet med kirkeordning fra 2020. Videre fastholdt Kirkemøtet målsetningen om et felles arbeidsgiveransvar i et senere trinn i utviklingen av kirkeordningen, uten å ta stilling til hvilket nivå dette skal være på.

Kirkens rolle skal blant annet være å ha en tydelig stemme i offentligheten. Den skal forsvare mennesker i utsatte situasjoner og stå opp mot alle former for overgrep. Kirken var også i 2016 tydelige om vårt, om samfunnets og om myndighetenes ansvar. Den utfordret en streng norsk flyktning- og asylpolitikk og minnet om at hver eneste flyktning har samme menneskeverd og samme rett til å få ivaretatt sine fundamentale menneskerettigheter som alle oss andre.

Det kom langt færre flyktninger til Norge i 2016 enn året før. Men det er ikke færre som har behov for eller rett til beskyttelse. Den såkalte flyktningkrisen er ikke på retur. Tvert imot, situasjonen i Syria, Irak og flere andre land er kritisk, og vi må forvente at antall mennesker som trenger beskyttelse vil øke. Vi må ikke svikte dem som har flyktet fra krig og urett.

Kulturdepartementet er i gang med å utforme en helhetlig tros- og livssyns-politikk. Den norske kirke hilser denne velkommen. Vårt samfunn preges av både et kulturelt og religiøst mangfold. Det er nødvendig at staten gir alle borgere lik rett til å utøve sin religion og sitt livssyn. Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn skal likebehandles. Samtidig bekrefter Grunnloven § 16 at Den norske kirke forblir Norges folkekirke. Dette er uttrykk for den historiske rolle kristendommen har hatt i samfunnet, den rollen kirken fortsatt har i kraft av sin oppslutning og tilstedeværelse i alle lokalsamfunn, norske og samiske, og i den rollen kirken spiller som kultur- og tradisjonsbærer.

En ny lovgivning for et tros- og livssynsåpent samfunn bør videreføre grunntanken i dagens finansieringsordning. «*Den norske modellen*» - der det offentlige ser verdien av et sterkt og levende sivilsamfunn, og blant annet yter tilskudd til tros- og livssynssamfunn, er bevaringsverdig.

Den norske kirke vil bidra til at tro og livssyn blir synligere i det offentlige rom og i den offentlige debatt. Slik vil vi bidra til å realisere det livssynsåpne samfunn.

Få saker har vært igjennom en grundigere prosess enn saken om kirkelig vigsel av likekjønnede. Det er nå to teologisk begrunnede syn på dette i vår kirke. I 2016 vedtok Kirkemøtet med ¾-flertall at «*uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og*

sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens liturgiske ordninger, undervisning og forkynnelse.»

Dette var et historisk vedtak i en sak med store meningsforskjeller i kristen-Norge. Vedtaket skapte mange følelser, både stor glede og sorg. Det har vært viktig å peke på at kirken rommer alle. En gjensidig respekt for ulike standpunkt og at vi kan leve sammen i kirken har vært vesentlig.

Den norske kirke har to store utfordringer knyttet til oppslutning om dåp og til rekruttering av nye medarbeidere. I 2016 ble det i mange menigheter gjort en stor innsats for å invitere til dåp. Dette arbeidet vil fortsette med minst like stor styrke. Et lyspunkt i tallene er at andelen av medlemmer som i fjor valgte å døpe barna sine, økte markant.

Rekruttering til kirkelig utdanning og tjeneste er kanskje den aller største utfordringen vi står overfor. Kirkerådet har støttet opp under lokale tiltak med nasjonale kampanjer og informasjonstiltak i ulike kanaler, og dette må fortsatt satses på. Det er bare gjennom godt samvirke mellom lokale og nasjonale initiativ slike grunnleggende trender kan snus.

Antallet medlemmer i Den norske kirke er fortsatt ganske stabilt, men 2016 ble et eksepsjonelt år for utmeldinger. Hele 41077 valgte å avslutte sitt medlemskap i Den norske kirke i 2016 - over 30000 av dem etter at løsningen for elektronisk inn- og utmelding kom på plass 15. august. Den elektroniske selvbetjeningsløsningen har bidratt til å rydde opp i medlemsregisteret. Dette har vært et ønske lenge. Ingen som ikke ønsker å være medlem av Den norske kirke skal stå oppført som medlem. Samtidig – Den norske kirke har også satt rekord i antall innmeldinger. I løpet av 2016 valgte 3197 personer å melde seg inn i Den norske kirke.

Den norske kirke kan se tilbake på et innholdsrikt år, preget av mange ulike tema, utfordringer og debatter. Vi har vært en synlig, aktiv og aktuell samfunnsaktør, som på ulike nivå og måter har vist seg som en relevant og viktig stemme. Samtidig er kirken trosfellesskap og trosformidler. Det handler om å gi evangeliet om Jesus Kristus videre. Det handler om «*Mer himmel på jorda!*»

Kristin Gunleiksrud Raaum
leder i Kirkerådet

Jens-Petter Johnsen
direktør i Kirkerådet

II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Kirkerådet

Kirkerådet ble opprettet ved lov av 13. juni 1969 og fikk en endret ordning ved lov av 8. juni 1984. Kirkerådet har som hovedoppgave å være Kirkemøtets forberedende og iverksettende organ. Kirkerådet har 15 medlemmer; ti leke medlemmer, hvorav én lek kirkelig tilsatt, og fire prester. Disse velges av Kirkemøtet. Dessuten er Bispemøtets preses medlem.

Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd er opprettet av Kirkemøtet.

Kirkerådet forbereder saker som skal behandles av Kirkemøtet, iverksetter Kirkemøtets beslutninger og leder arbeidet mellom Kirkemøtets samlinger. I 2016 hadde Kirkerådet fem møter og behandlet 74 saker.

Kirkerådets sekretariat er lokalisert i Oslo og er sekretariat for Kirkemøtet, Bispemøtet og Kirkerådet. Frem til 31. desember 2016 var Kirkerådet videre et forvaltningsorgan under Kulturdepartementet. Samisk kirkeråd er lokalisert i Tromsø.

Kirkerådet har 71 ansatte fordelt på 67,6 årsverk.

Medlemmene av Kirkerådet 2016

Kristin Gunleiksrud Raaum, Oslo, leder
Leif Christian Andersen, Stavanger
Karin-Elin Berg, Borg
Ole Kristian Bonden, geistlig, Hamar
Ivar Braut, geistlig, Bjørgvin
Helga Haugland Byfuglien, preses i Bispemøtet
Anne Berit Evang, geistlig, Oslo (permisjon i 2016, hennes vara Trygve Rø har møtt)
Anne Jorid Gjertsen, Sør-Hålogaland
Agnes Sofie Gjeset, Nidaros
Harald Hegstad, Oslo, nestleder
Linn Strømme Hummelvoll, geistlig, Tunsberg
Olav Myklebust, Møre
Jan Olav Olsen, Agder og Telemark
Kari Helene Skog, Nord-Hålogaland
Gunnar Winther, lek kirkelig tilsatt, Nidaros

Lederne i Mellomkirkelig råd (Kristine Sandmæl) og Samisk kirkeråd (Sara Ellen Anne Nilsdatter Eira) møter fast i Kirkerådet med tale- og forslagsrett.

Medlemmene av Mellomkirkelig råd 2016

Kristine Sandmæl, Sør-Hålogaland, leder
Marianne H. Brekken, medlem av sentralkomiteen i KV
Helga Haugland Byfuglien, medlem av rådet LVF
Nora Sætre Baartvedt, Bjørgvin
Kjetil Drangsholt, Agder og Telemark
Marianne Kjøllesdal Dyrud, Hamar
Harald Hauge, Nidaros
Anne Marie Helland, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp
Maren Elgsaas Jenssen, Møre
Kai Krogh, Nord-Hålogaland
Jenny Skumsnes Moe, medlem av rådet i LVF
Arne Jon Myskja, Stavanger
Kjell Nordstokke, Oslo
Maja Andresen Osberg, Borg
Erling J. Pettersen, biskop i Stavanger
Steinar Aanstad, Tunsberg
Andreas Henriksen Aarflot, medlem av styret i KEK

I tillegg møter leder av Teologisk nemnd og leder av Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP)

Medlemmene av Samisk kirkeråd 2016

Sara Ellen Anne Eira, Nord-Hålogaland, leder
Oddvin Bientie, Nidaros, sørsamisk medlem
Siri Broch Johansen, Nord-Hålogaland,
nordsamisk medlem
May Bente Jønsson, Møre, øvrige bispedømmer

Mikkel Eskil Andre Mikkelsen, Sametingets
representant, nestleder
Margareth Ranberg, Sør-Hålogaland, lulesamisk
medlem
Olav Øygard, Bispemøtets representant

Sekretariatledelsen består av:

- Direktør: Jens-Petter Johnsen
- Assisterende direktør: Gerd Karin Røsæg
- Avdelingsdirektør Administrasjon: Jan Rune Fagermoen
- Avdelingsdirektør Kommunikasjon: Ingeborg Dybvig
- Avdelingsdirektør Menighetsutvikling: Paul Erik Wirgenes
- Avdelingsdirektør Kirkeordning: Ole Inge Bekkelund
- Avdelingsdirektør/generalsekretær Mellomkirkelig råd: Berit Hagen Agøy
- Avdelingsdirektør/generalsekretær Samisk kirkeråd: Risten Turi Aleksandersen

Kirkemøtet

Kirkemøtet er opprettet ved lov av 8. juni 1984 og er Den norske kirkes øverste representative organ. Kirkemøtet er sammensatt av medlemmene i de elleve bispedømmerådene, preses i Bispemøtet og lederen av Samisk kirkeråd, til sammen 116 medlemmer. Kirkemøtet samles ordinært en gang i året.

Leder av Mellomkirkelig råd, de tre teologiske fakultetene og fire representanter for Ungdommens kirkemøte har tale- og forslagsrett i Kirkemøtet.

Det generelle mandatet for Kirkemøtet omfatter saker av felles kirkelig karakter og interesse, alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene og fremme av samarbeidet innen Den norske kirke.

Blant de uttrykkelige ansvarsområder for Kirkemøtet er uttalelser om viktige lovendringer på det kirkelige området, planer og programmer for den kirkelige undervisning, diakoni og kirkemusikk, fastsetting av alle gudstjenstlige bøker og forslag til retningslinjer for soknereguleringer (nærmere om dette kirkeoven § 24).

Kirkemøtet 2016 var samlet i Trondheim 6.- 12. april 2016 og behandlet 20 saker:

- KM 01/16 Innstilling fra protokollkomiteen
- KM 02/16 Valg og oppnevninger
- KM 03/16 Orienteringssaker
- KM 04/16 Arbeidsgiverspørsmål i tilknytning til virksomhetsoverdragelsen – utkast til aktuelle regelverk
- KM 05/16 Kirkemøtets budsjettreglement
- KM 06/16 Reglement for Bispemøtet
- KM 07/16 Den norske kirkes klagenemnd – opprettelsen av et særskilt klageorgan i tilknytning til virksomhetsoverdragelsen
- KM 08/16 Veivalg for fremtidig kirkeordning
- KM 09/16 Læreorgan for Den norske kirke

- KM 10/16 Innmelding i arbeidsgjevarorganisasjon
- KM 11/16 Retningslinjer for prostiråd og prostimøter
- KM 12/16 Kirkemøtets dirigentskap
- KM 13/16 Forslag til endringer i regler for valg av Kirkeråd og tilhørende endringer i Kirkemøtets forretningsorden
- KM 14/16 Etablering av et nytt kontrollorgan for Kirkemøtet
- KM 15/16 Religionsmøte og dialog
- KM 16/16 Kirken – på veg mot en felles visjon
- KM 17/16 Kirkelig vigsel for likekjønnede par
- KM 18/16 Kirkemøtets fordeling av midler for 2017
- KM 19/16 Opprettelse av arbeidsgiverutvalg
- KM 20/16 Forskrift om elektronisk inn- og utmelding av Den norske kirke

Visjon for Den norske kirke (2015-2018)

Kirkemøtet vedtok i 2014 følgende visjonsformulering for 2015 – 2018:

Den norske kyrkja
- ei evangelisk-luthersk folkekyrkje

Meir himmel på jorda

Kyrkja vitnar i ord og gjerning om frelse,
fridom og håp i Jesus Kristus
ved å vere

vedkjennande	•Vi tilber og vedkjenner trua på den treeinige Gud saman med den verdsvide kyrkja
open	•Vi er eit fellesskap prega av likeverd, deltaking og respekt for mangfald
tenande	•Vi viser miskunn, fremjar rettferd og vernar om skaparverket
misjonerande	•Vi vitnar om Jesus Kristus lokalt og globalt

Volumtall 2013 - 2016

	2013	2014	2015	2016*
Antall d�ppte	36 572	35 051	34 116	32 388
Antall konfirmerte	40 054	40 253	39 527	37 466
Antall kirkelige vigslere	8 221	8 006	7 834	7 549
Antall kirkelige gravferder	37 243	36 430	36 797	36 177
Antall gudstjenester totalt	64 048	63 022	61 908	62 510
Samlet antall gudstjenestedeltakere	5 952 894	5 892 110	5 770 032	5 685 461

Kilde: Menighetenes  rsstatistikk rapportert til SSB. *2016-tall er fra SSBs foreløpige tall. Endelig statistikk publiseres i juni 2017.

72 prosent av befolkningen er medlemmer av Den norske kirke. Ved utgangen av 2016 utgjorde dette 3 758 070 medlemmer. I tillegg kommer medlemmer bosatt i utlandet. I 2016 valgte hele 41 077 personer   melde seg ut av kirken, mens 3197 meldte seg inn (i tillegg til de 32 388 d ppte). Tilsvarende tall for utmelding og innmelding i 2015 var 15 486 utmeldte og 1938 innmeldte. Vi ser altså store bevegelser i Den norske kirkes medlemsstatistikk for 2016 enn tidligere. Årsakene til dette er sammensatte, men to forklaringer er nærliggende: Uroen rundt vedtak om kirkelig vigsel av likekjønnede og online-løsningen for inn- og utmelding som ble lansert i 2016. D pstillene for 2016 er foreløpige, og de endelige vil først være tilgjengelige i juni 2017. Sammenlignet med 2015 ser det ut som en markant nedgang i antall d ppte. Men samtidig viser også tallene at det er en markant oppgang i andel medlemmer som i fjor valgte   døpe barna sine.

Det er om lag like mange medlemmer som dør som det er personer som kommer inn i kirken, men utmeldinger bidrar til at medlemstallet og andelen medlemmer i befolkningen er lavere i 2016 enn i 2015.

	Medlemmer og tilhørige		Innmeldinger		Utmeldinger	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Oslo	461662	454924	276	649	3355	8257
Borg	497861	494008	228	470	1879	4646
Hamar	315934	312987	139	205	793	2119
Tunsberg	376836	372586	217	375	1481	3684
Agder og Telemark	337994	334278	271	299	1684	3787
Stavanger	343130	338742	195	268	1706	4924
Bjørgvin	486048	481804	184	298	1732	4952
Møre	216003	214116	104	131	646	1685
Nidaros	361205	357914	150	220	1244	3767
Sør-Hålogaland	200353	198420	87	118	446	1657
Nord-Hålogaland	192345	190926	87	114	520	1546
Totalt	3799366	3758070	1938	3151	15486	41077

Summeringen inkluderer personer i "udefinert sokn" altså personer der bostedssokn ikke er oppgitt eller avklart.

Nøkkeltall - SRS-regnskap	2014	2015	2016
Driftsinntekter	133 387 404	184 246 221	147 224 985
Driftskostnader	137 230 490	182 572 871	149 380 851
Finansinntekter/kostnader	-610	-129	-3 343
Resultat av periodens aktiviteter	-3 843 696	1 673 221	-2 159 209
Antall årsverk	64,7	68,1	69,1
Utbetaling av tilskudd til andre	32 726 210	60 781 551	32 979 000

III Årets aktiviteter og resultater

Statens hovedmål for bevilgningene til Den norske kirke over statsbudsjettet er å støtte opp under Den norske kirke i samsvar med Grunnloven § 16. Fra dette hovedmålet har staten utledet følgende mål:

- Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke
- Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke
- Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle barn
- Den norske kirke skal være organisert i samsvar med demokratiske prinsipper og verdier

I tildelingsbrevet for 2016 bes Kirkerådet om å legge sitt eget vedtak om nærmere definerte resultatmål med tilhørende indikatorer til grunn for rapporteringen. Disse målene er utledet fra Visjonsdokumentet for perioden 2015-2018 som ble vedtatt på Kirkemøtet 2014 (sak KM 07/14).

Strategiske mål	Resultatmål	Nøkkelindikator
1. Gudstjenestelivet blomstrer	Oppslutningen om gudstjenestene øker	Gudstjenestedeltakelse
	Gudstjenestetilbudet holdes oppe	Gudstjenestefrekvens
	Flere velger kirkelig vigsel	Antall vigslar
	Oppslutningen om kirkelige gravferd holdes oppe	Antall kirkelige gravferder
	Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk	Antall konserter og kulturarrangementer i kirkene
	Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet	Antall menigheter som inkluderer samisk språk i lokale gudstjenester
2. Flere søker dåp og trosopplæring	Oppslutningen om dåp øker	Andel døpte av tilhørige
	Omfanget i trosopplæringstilbudet øker	Gjennomsnittlig timetilbud i menighetene
	Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker	Deltakerandel i utvalgte landsomfattende tiltak
	Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe	Konfirmerte av døpte 15-åringer

3. Kirken engasjerer seg i samfunnet	Flere menigheter utvikler plan for diakoni	Andel menigheter med godkjent plan
	Kirken blir mer tilgjengelig på internett	Antall treff på nettsider
	Flere menigheter blir «grønn menighet»	Antall «grønne menigheter»
	Flere menigheter er engasjert for misjon	Antall menigheter med inngått misjonsavtale
4. Flere får lyst til å jobbe i kirken	Rekrutteringen til vigslede stillinger styrkes	Antall vigslinger
	Flere engasjeres i frivillig tjeneste i kirken	Antall frivillige

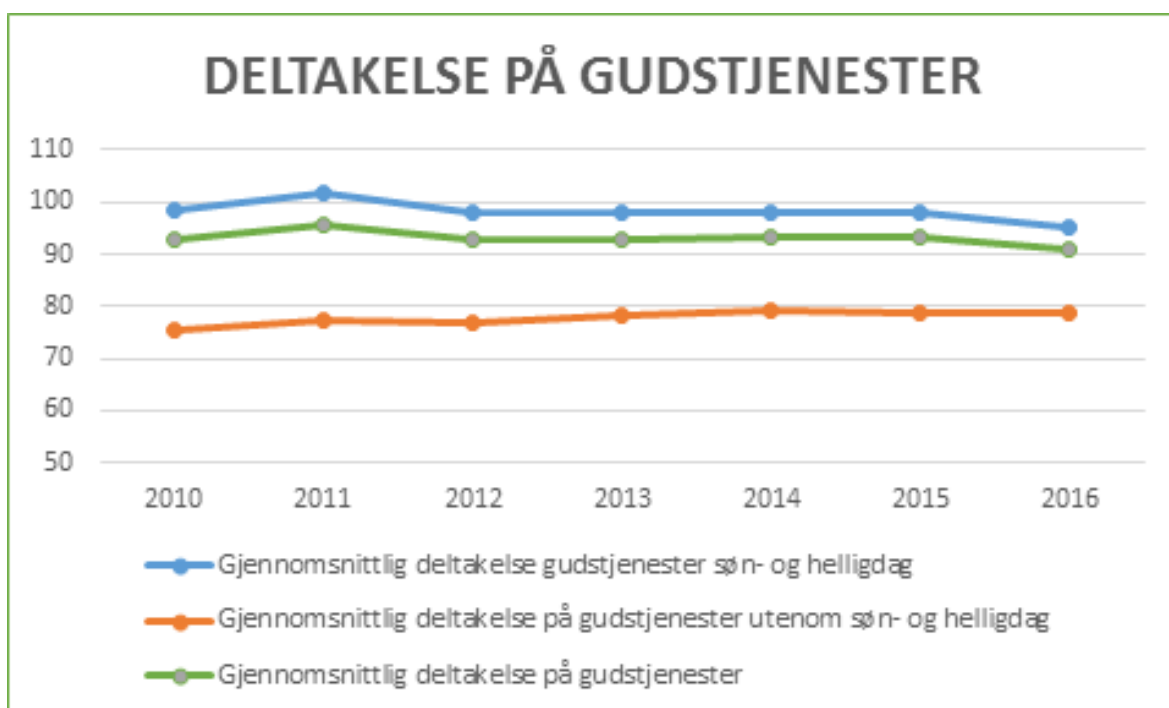
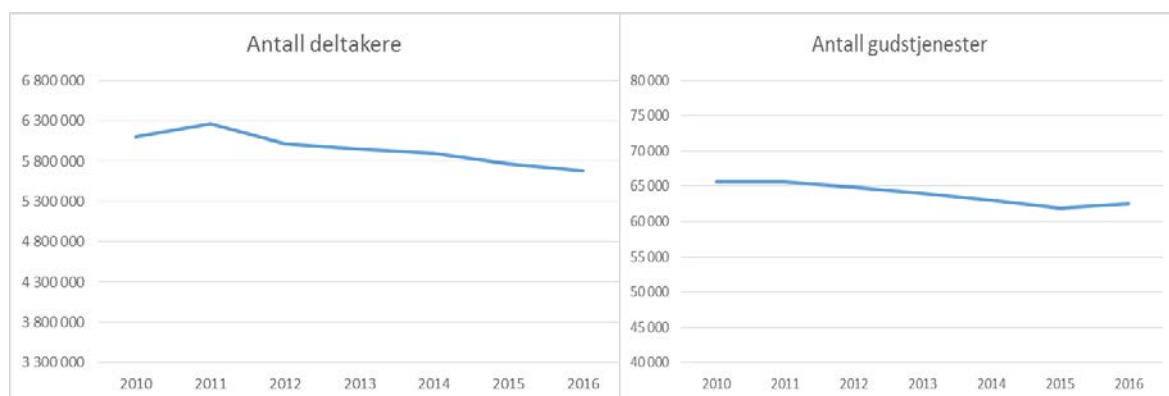
Vedtatt i Kirkerådet-møte 26.-27. september 2014, (sak 42/14). I vedtaket står det at disse målene kan suppleres med andre nasjonale, regionale eller lokale mål.

1 - Gudstjenestelivet blomster

Resultatmål: Gudstjenestetilbudet holdes oppe

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antall gudstjenester	65 580	64 852	64 048	63 022	61 908	62 510
Antall deltakere	6 265 261	6 017 018	5 952 894	5 892 110	5 770 032	5 685 461

Det samlede antall avholdte gudstjenester er gått noe opp i 2016, etter flere år med en viss nedgang. Økningen gjelder ikke antallet gudstjenester på søndager og helligdager, men andre gudstjenester. Sammenslåing av flere sokn kan også ha bidratt til en viss nedgang i gudstjenester på søndager og helligdager.

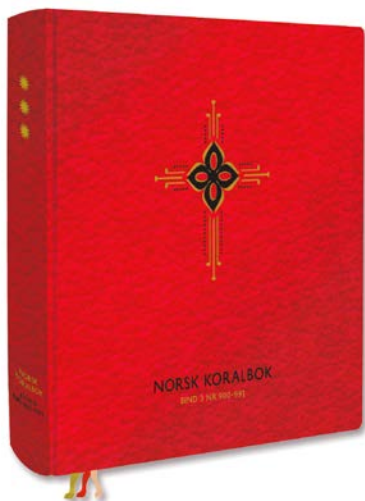
	2014	2015	2016	Endring 2015-2016
Gudstjenestefrekvens*	63 %	60 %	60 %	0 %

*Kilde: SSB. Tabellen viser hvor mange søndager og helligdager det gjennomsnittlig er gudstjeneste per sokn. *Gudstjenestefrekvensen er utregnet slik: Antall gudstjenester på søn- og helligdager delt på antall sokn i bispedømme. Igjen dividert på antall søn- og helligdager. Antall søndager og helligdager følger veiledningen som menighetene rapporterer antall gudstjenester på, og inkluderer blant annet jul- og nyttårsaften. I 2016 var det 64 dager i kategorien søndag og helligdag, slik den er definert her. Det er her viktig å presisere at sammenslåing av sokn vil få innvirkning i brøken.*

En ny type gudstjeneste har vokst frem i flere menigheter. Gudstjenester for alle, laget i samarbeid med mennesker med utviklingshemming. Og gjennomsyret av at nåden er gratis. Dette er gudstjenester preget av involvering, engasjement og deltakelse, gudstjenester hvor alle blir inkludert og berørt. Her kommer mennesker til tro, og her styrkes troen. Gudstjenestelivet blomstrer nedenfra.

Kirkemusikk

Det har skjedd mye positivt på det kirkemusikalske feltet i året som gikk. I tråd med Kirkemøtevedtaket fra 2015 om vigsling av kantor har Kirkerådet gjennomført samtaler med fem kirkemusikalske utdanningsinstitusjoner – ikke bare for å samtale om vigsling av kantorer, men også for å drøfte rekruttering til kantortjenesten og hva gudstjenestereformen kan bety for utdanningen i kirkemusikk. Etter at Koralbok 3 ble utgitt i starten av fjoråret, har også fem kirkemusikkinstusjoner, i samarbeid med bispedømmerådene, gjennomført kurs for kirkemusikere og prester om bruk av bibelske salmer. Dette har Kirkerådet tatt initiativ til og støttet økonomisk. En dagskonferanse sist høst om korarbeid, arrangert av Kirkerådet og KA, fikk også god oppslutning.

Norsk koralbok bind 3 hører til det materialet som er autorisert av Kirkemøtet og skal derfor finnes i alle kirker som har innført Norsk salmebok 2013. Nå foreligger altså bind 3 av Norsk koralbok 2013. Dette dekker 900-numrene i Norsk salmebok 2013. Med det er det omfattende prosjektet Norsk salmebok 2013 fullført. I bind 3 er følgende elementer sammenføyset: menighetsomkvad, vers fra Salmenes bok og melodier.

Resultatmål: Flere velger kirkelig vigsel

	2013	2014	2015	2016
Antall vigsler	8 221	8 006	7 834	7 549

Antall kirkelige vigsler i kommunene er gått ned fra 7 834 i 2015 til 7 549 i 2016. Det betyr at kirkelige vigsler utgjør 33,5 prosent av alle vigsler i Norge, en nedgang på en prosent fra 2015. Tallene er foreløpige, blant annet inngår ikke vigsler i Sjømannskirken i denne statistikken ennå. Antallet kirkelige vigsler har gått jevnt nedover siden år 2000, men ikke dramatisk. Ifølge Statistisk sentralbyrå er det samlede antall inngåtte ekteskap i 2016 det laveste siden år 2006, men her er trenden ikke en jevn nedgang, men mer ujevn.

Resultatmål: Oppslutningen om kirkelig gravferd holdes oppe

	2013	2014	2015	2016*
Antall kirkelige gravferder	37 243	36 430	36 797	36 177
Antall døde	41 282	40 394	40 727	-
Prosentandel kirkelige gravferder av antallet døde.	90,2%	90,2%	90,4%	-

Kilde: SSB, 2016-tall er foreløpige. Det vil kunne være en overlapp dersom en person gikk bort sent 2015, da vil ikke avdøde bli gravlagt før 2016.

Det har vært en nominell nedgang i antall kirkelige gravferder på ca. 1,7 prosent. Det har ikke vært registrert et lavere antall kirkelige gravferder så langt tilbake de elektronisk databasene er tilgjengelige (1998). I 1999 var det 42 357 kirkelige gravferder ifølge NSD, av 45 170 døde. Det ga en oppslutning på 93,8 prosent.

Hvorvidt oppslutningen om kirkelige gravferder holdes oppe, bør sees i sammenheng med totalt antall døde. Dette er tall som ennå ikke er offentliggjort.

Resultatmål: Kirken gir rom for ulike kunst- og kulturuttrykk

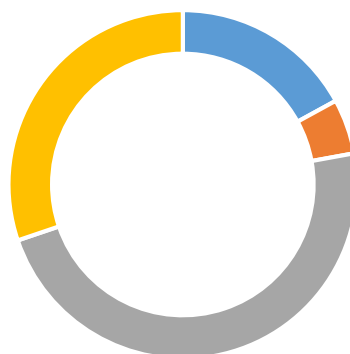
	2013	2014	2015	2016
Antall konserter og kulturarrangementer	12 192	12 862	12 655	13 008
Antall deltakere på konserter og kulturarrangementer	1 492 446	1 638 608	1 731 901	1 783 308

*Kilde: SSB. *2016-tall er fra SSBs foreløpige tall 2016.*

Det er en oppgang i antall konserter og kulturarrangementer som avholdes i kirkene fra 2015 til 2016 på 2,8 prosent. Det er også en oppgang i antall deltakere på slike arrangementer på tre prosent, men det kan bemerkes at tallene er foreløpige og at ett sokn står for hele oppgangen med nær 100 000 deltakere på fire utstillinger i kirken, slik at oppslutningen jevnt over er relativt lik året før.

Neste figur viser hvor stor prosentandel av konsertene og kulturarrangementene som er i regi av menigheten og andre. Ut over konserter og kulturarrangementer formidler også kirken kultur gjennom hele sin virksomhet, fra kirkebygg og kirkekunst, til trosopplæring, gudstjenesteliv og diakoni.

Konsert- og kulturarrangement

- Kulturarrangement i regi av menigheten - 17%
- Kulturarrangement i regi av andre - 5%
- Konsert- og kulturarrangement i regi av menigheten - 48%
- Konsert- og kulturarrangement i regi av andre - 30%

Samisk kirkeliv

Resultatmål: Flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet

	2014	2015	2016
Antall sokn som har hatt gudstjenester med samisk innslag	80	91	131
Antall gudstjenester med samisk innslag	892	1136	1745
Antall sokn som har innarbeidet samisk språk i ordning for gudstjenesten	-	51	57

Vi ser at flere menigheter inkluderer samisk språk i gudstjenestelivet. Det er svært gledelig. Samisk kirkeråd godkjente nordsamisk oversettelse av liturgi for Hovedgudstjeneste 2011 og sørsamisk oversettelse av liturgi for gudstjeneste, vigsel og gravferd.

For å vitalisere samisk salmesangtradisjon lokalt i menighetene og for å gi samisk salmesang sterkere anerkjennelse som egen tradisjonsmusikkform, tildelte Samisk kirkeråd til sammen 65 000 kr i prosjektmidler til tre salmesangprosjekter. Midlene ble delt ut på bakgrunn av innkomne søknader etter en åpen utlysning av midlene.

2 – Flere søker dåp og trosopplæring

Resultatmål: Oppslutningen om dåp øker

Styrket oppslutning om dåp er et satsningsområde for hele Den norske kirke. Kirkerådet, bispedømmerådene og menigheter over hele landet har mobilisert ved å arbeide med teologi, utadrettede tiltak og gjennomgang av de praktiske sidene ved dåpsarbeidet.

Gjennom fagdager, utviklingsarbeid, forsøksordninger og kommunikasjonstiltak blir kompetanse bygget og erfaringer delt. Høsten 2016 ga Kirkerådet ut andre utgave av internmagasinet «Dåpsløftet» med eksempler fra hele landet som bidrag til den fortsatte samtalen om dåpsarbeidet. Kirkerådets direktør Jens-Petter Johnsen skrev på lederplass i *Dåpsløftet* 2016:

«Dåp er et aktivt valg. Kirken må være inviterende og gi foreldre og dåpskandidater et

grunnlag for å ta stilling til om de vil velge dåp. Vi kan ikke ta for gitt at dåpskandidatene kommer av seg selv. Det er ikke sikkert at resultatene av våre tiltak i første omgang er så synlige. Men økt bevissthet hos medarbeidere og tillitsvalgte, og drypp av informasjon i ulike kanaler, kan gi flere hjelp til å komme på tanken og bli et grunnlag for å velge dåp. Gjennom å dele ideer og erfaringer, kan vi sammen løfte dåpen og skape ringer i dåpsvann!»

Mange nasjonale kommunikasjonskanaler ble tatt i bruk for å skape oppmerksomhet og god informasjon om dåp. For å nå målgruppen vordende og nybakte foreldre ble det annonsert i bøker og magasiner som deles ut ved helsestasjoner, sykehus og apotek. I Google ble annonser vist, annonser som ønsker velkommen til dåp ved bruk av søkeord om dåp eller barnedåp. Annonser i Google er vist 288 284 ganger i løpet av året og 9,35 prosent klikket på annonsen som fører videre til kirken.no. Facebook ble også aktivt benyttet som kanal med annonser og sponsede innlegg. Filmen «Velkommen til dåp» ble vist 12000 ganger på YouTube.

Oslo bispedømme og Kirkelig fellestråd i Oslo bidro i utviklingen av nye maler og bilder til invitasjonsbrev som kan brukes av alle menighetene.

Dåp blant medlemmers barn – andel døypte av tilhørende

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tilhørige 1 år	10596	10824	10919	10473	10160	9350
Medlemmer 1 år	36956	34833	33795	32320	31619	30771
Sum: Døypte ettåringer og ettåringer med tilhørighet til Den norske kirke	47552	45657	44714	42793	41779	40121
Andel døypte av alle ettåringer født med tilhørighet til Den norske kirke	77,7 %	76,3 %	75,6 %	75,5 %	75,7 %	76,7 %

Som tidligere nevnt økte andelen medlemmer som døpte barna sine fra 2015 til 2016. Det er dette som gjenspeiles i siste kolonne i tabellen over. Det er gledelig å se at andelen døpte barn av medlemmer stiger etter flere år med nedgang. Det oppmuntrer til å fortsette å styrke arbeidet med dåp på alle nivå i kirken.

I 2016 var om lag 260000 barn og unge med sine familier i kontakt med kirken i forbindelse med trosopplæringstiltak. Og nesten 27000 frivillige medarbeidere bidro til å gjøre trosopplæringsplaner til virkelighet. Frivillige medarbeidere er helt nødvendig for å kunne legge til rette god trosopplæring som når bredt ut, i tråd med reformens ambisiøse målsettinger. Reformen har også gitt kirken mange hundre nye medarbeidere innen feltet barn, unge og opplæring.

Resultatmål: Omfanget i trosopplæringstilbudet øker

I 2016 ble det tilbudt gjennomsnittlig 335 timer trosopplæring pr. menighet. Tallet på gjennomførte timer er ikke sammenliknbare fra 2015 (200 timer) til 2016. Årsaken til dette er at metodikken for å beregne gjennomførte timer er endret i planverktøyet. Når et tiltak i planen har flere årskull som målgruppe, blir nå timetallet for tiltaket multiplisert tilsvarende. Dette synliggjør hvor mange timer hvert årskull får, ikke hvor mange timer tiltaket varte. Denne måten å beregne timer på, gir altså et bedre bilde av hvor mange timer trosopplæring hvert enkelt barn/ungdom kan delta på. Målet om å tilby 315 timer trosopplæring til aldersgruppen 0-18 år, er dermed i ferd med å bli realisert. Men variasjonene mellom menighetene er store når det gjelder omfanget på tilbudet.

Tallene for antall gjennomførte tiltak i 2015 og 2016 viser stabilitet, med gjennomsnittlig 13,5 tiltak pr. menighet.

Resultatmål: Oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker

Utviklingen i oppslutning om trosopplæringstiltakene, følges ved å måle gjennomsnittlig oppslutning om syv utvalgte trosopplæringstiltak i menigheter som har fått godkjent sin lokale trosopplæringsplan. Dette medfører at antall menigheter som inngår i utvalget øker fra år til år, og kan være årsaken til noen av endringene i oppslutning. Fra og med 2017 vil alle landets menigheter inngå i rapporteringen.

Menighetene rapporterer årlig om oppslutning om en rekke av de faste trosopplæringstiltakene.

	2013	2014	2015	2016
Dåpssamtale	99 %	99 %	99 %	101 %
4-årsbok	48 %	49 %	49 %	47 %
Breddetiltak for 6-åringer	29 %	30 %	30 %	30 %
Tårnagenthelg	25 %	26 %	27 %	26 %
Lys våken	27 %	27 %	25 %	23 %
Konfirmasjonstiden	87 %	86 %	87 %	84 %
Breddetiltak året etter konfirmasjon	19 %	19 %	15 %	13 %

Oppslutningen om tiltakene er i hovedsak stabil, men noen viser en nedadgående tendens. Målet om at oppslutningen om trosopplæringstiltakene øker er ikke oppnådd. Tallene viser at det er krevende for menighetene å tilby en trosopplæring i det omfanget og med den oppslutningen som ligger i trosopplæringsreformen ambisiøse målsettinger. Dette arbeidet må fortsatt prioriteres høyt og krever ressurser, både økonomisk og når det gjelder innsats fra lønnende og ulønnede medarbeidere i menighetene. Styrket samarbeid med frivillige organisasjoner er også ønskelig for videreutvikling av kirkens tilbud til barn og unge.

Breddetiltak året etter konfirmasjon ligger lavest, med 13 prosent oppslutning. Utvikling av ressurser og gjennomføring av pilot-tiltak for aldersgruppen 16-18 år er prioritert i Kirkerådets arbeid med breddetiltak i årene 2016-2018. Målet er at flere menigheter gjennomfører tiltak for denne aldersgruppen og at oppslutningen kan øke.

Årsaken til at tiltaket dåpssamtale har en oppslutning på over 100 prosent, kan skyldes at menighetene som en del av satsingen på dåp, gjennomfører dåpssamtale i hjemmemenigheten også i de tilfellene der dåpen skjer utenfor soknet. Oppslutningen om babysang viser en svært positiv utvikling, med 30306 deltakere i 2016, mot 21946 i 2015.

Gjennomsnittlig oppslutning i 2016 om gjennomførte trosopplæringstiltak i alle landets menigheter i 2016, var 33 prosent.

Gjennom utlysning av utviklingsmidler, forskning på trosopplæringsarbeidet og fagkonferanser ønsker Kirkerådet å bidra til læring og utvikling på feltet barn, unge og trosopplæring. Trosopplæringskonferansen 2016 hadde "Ansikt til ansikt" som overskrift og samlet ca. 1750 deltakere og medvirkende i Lillestrøm. Årets konferanse løftet fram diakonale og dialogiske perspektiv ved trosopplæringen. Et mangfoldig seminarprogram gav konferansen en bred faglig profil som gjorde den til en tverrfaglig møteplass for både ansatte og ulønnede medarbeidere.

Resultatmål: Oppslutningen om konfirmasjon holdes oppe

Oppslutningen om konfirmasjon har vært stabil og høy gjennom flere år. I 2016 sank andelen konfirmerte av medlemmer som er 15 år fra 87 prosent de tre foregående årene til 85 prosent. Utviklingen er ulik i bispedømmene. Tre ligger på samme nivå som i 2015, fem har nedgang og tre bispedømmer har økt oppslutning om konfirmasjon. I seks av bispedømmene når målet om å holde oppslutningen om konfirmasjon oppe. I fem bispedømmer og på nasjonalt nivå er ikke målet om å holde oppslutningen om konfirmasjonen oppe, innfridd i 2016.

Viktigst for oppslutning om konfirmasjon er at menighetene har gode opplegg som oppleves relevante for de unge. Det legges ned store ressurser i konfirmantarbeidet, både fra ansatte og ulønnede medarbeidere. Kirkerådet støtter opp om konfirmantarbeidet gjennom fagutvikling, pedagogiske ressurser og ressurser for menighetenes informasjonsarbeid.

Alle født i 2002 fikk tilsendt brosjyre med invitasjon til konfirmasjon. Brosjyren gis ut i samarbeid med bispedømmene, Kirkens Nødhjelp og Changemaker. Konfirmasjon i kirken skal også være et tema i den digitale hverdagen til fjortenåringene, og derfor annonseres det på Instagram, Facebook og Google. Korte filmer med tidligere konfirmanter ble vist 1,46 mill. ganger på Facebook og Instagram.

	2013	2014	2015	2016
Antall konfirmerte	40 054	40 253	39 527	37 466
Antall medlemmer på 15 år	45 783	46 149	45 428	43 924
Andel konfirmerte av medlemmer 15 år	87 %	87 %	87 %	85 %
Antall døpt 15 år tidligere (år 2001)	48 462	48 049	48 022	46 135
Andel konfirmerte av dømte 15 år tidligere	83 %	84 %	82 %	81 %

KIRKE

18/30

Kirke 18-30

I perioden 2016-2018 ønsker Kirkerådet å bidra til at det i større grad skapes ulike former for møteplasser for og med unge voksne. Det er en viktig oppgave for Den norske kirke å bygge fellesskap der troen kan få næring, vokse og komme til uttrykk. Ved at unge voksne har steder å komme med sitt liv, sin tro, sine spørsmål og sitt engasjement, kan kirken være livsnær, relevant og tilgjengelig for unge voksne. Samtidig kan det vokse frem et engasjement nedenfra ved at unge voksne selv kan være pådrivere for utvikling i menighetene. Gjennom dette arbeidet vil vi sammen utvikle og bevare folkekirken.

Kirkerådet hadde sommeren 2016 et prøveprosjekt der man inviterte unge voksne i menighetsråd og bispedømmeråd til en møteplass på *Spekterfestivalen*. Dette var en positiv erfaring og mange ga gode tilbakemeldinger, nå vurderes det å gjenta dette og eventuelt utvide til flere festivaler. Dette kan bidra til å skape oppmerksomhet og engasjement rundt unge voksne i kirken.

Sammen med Tunsberg og Sør-Hålogaland bispedømmer og Kirkeakademiene utviklet Kirkerådet i 2016 et ressurshefte for å skape møteplassen *Nåde er* i 2017. Målet med de lokale arrangementene er å bidra til en samtale mellom unge voksne om nåde. Litteratur, film eller annen scenekunst kan sette i gang en slik samtale. Det gjennomføres pilotprosjekt i begge bispedømmer.

Voksenkatekumenatet

Kirkelig årsstatistikk viser at antall bibelkurs for voksne og deltakere på disse øker. I 2016 rapporterte menighetene at det ble gjennomført 367 kurs (ca. 300 i 2015) med 6420 deltakere (ca. 5000 i 2015).

Samisk kirkeliv: Konfirmantleir, ungdomsarbeid og trosopplæring

Samisk kirkeråd laget i 2016 et ressurshefte om Samenes nasjonaldag 6. februar. Innholdet ble tilrettelagt i osku.no til ulike tema i ressursbanken.no med samisk innhold. Ressursheftet

inneholder tips og råd om markering av Samenes nasjonaldag i trosopplæringen for alle aldersgrupper.

Samisk kirkeråd har gjennomført samisk konfirmantleir 2016 som landsdekkende tiltak ut fra målsettingene i *Plan for samisk trosopplæring*. Evalueringen viser høy måloppnåelse på målene som foreligger for samisk konfirmantleir i Strategiplan for samisk kirkeliv og Plan for samisk trosopplæring.

Samisk kirkeråd har utviklet samlingsbasert samisk ungdomsarbeid. I 2016 ble det også gjennomført ungdomssamlinger med god oppslutning. I forbindelse med forberedelser til reformasjonsmarkeringen var temaet *Nåde*. Som et ledd i å rekruttere til kirkelig tjeneste var unge ledere med på planlegging og gjennomføring av samlingene på flere områder.

Sámi konfirmánta? Samisk konfirmant? Sáme konfirmánnta? Saemien skyllijemaanah?

Fra invitasjon til Samisk konfirmantleir 2016.

Som en oppfølging av *Strategiplan for samisk kirkeliv*, vedtok Samisk kirkeråd å opprette et Samisk ungdomsutvalg (SUNG). Samisk ungdomsutvalg skal arbeide med saker som gjelder og berører samisk ungdom og annen urfolksungdom, samt oppfølging av relevante vedtak fra Ungdommens kirkemøte. Arbeidet til SUNG starter opp i 2017.

	2014	2015	2016
Antall sokn som har innarbeidet samisk språk i lokal trosopplæringsplan	26	30	44

Vi ser en gledelig økning i antallet menigheter som har innarbeidet samisk språk i sin lokale trosopplæringsplan.

Forberedelser til Reformasjonsåret 2017

Sammen med Norges kristne råd har Kirkerådet etablert nettstedet <http://reformasjon2017.no>. Her legges det ut ressurser til reformasjonsmarkeringen og oversikt over arrangementer i lokal og regional regi.

REFORMASJON 500 år

1517-2017

Den største økumeniske begivenheten i 2016 var utvilsomt markeringen i Lund og Malmø i Sverige 31. oktober. Her deltok Pave Frans og ledelsen i Det lutherske verdensforbund sammen i en bønnegudstjeneste. For første gang i historien mintes katolikker og lutheranere reformasjonen sammen på globalt nivå. Denne store begivenheten gjenspeiler det fremskrittet som har funnet sted i løpet av 50 år med internasjonal katolsk-luthersk dialog. Preses i Bispemøtet, Helga Haugland Byfuglien, deltok som visepresident i Det lutherske verdensforbund.

Fra gudstjenesten i Lund domkirke på reformasjonsdagen 31. oktober 2016. Fra venstre: Presidenten i Det lutherske verdensforbund biskop Munib Younan, Pave Frans og generalsekretæren i Det lutherske verdensforbund Martin Junge. (Foto: Magnus Aronsson, ikon@svenskakyrkan.se)

Dialogen har bidratt til å overvinne mange forskjeller og i tillegg skapt tillit. Den har bekreftet en felles overbevisning om at det er mer som forener oss enn det er som skiller oss.

Katolsk-luthersk samtalegruppe har oversatt dokumentet «*Fra konflikt til fellesskap*» til norsk, og sammen med Metodistkirken ble det arrangert seminar på Menighetsfakultetet i november om *Fellesuttalelsen om rettferdiggjørelsen*. Det er planlagt en rekke arrangement i løpet av reformasjonsmarkeringen i 2017.

Den norske kirkes deltakelse i den luthersk-katolske dialogen er et viktig bidrag til målet om å styrke den globale kirkes enhet. Gjennom et nært samarbeid med Den katolske kirke i Norge styrket vi det økumeniske fellesskapet også her hjemme i løpet av 2016.

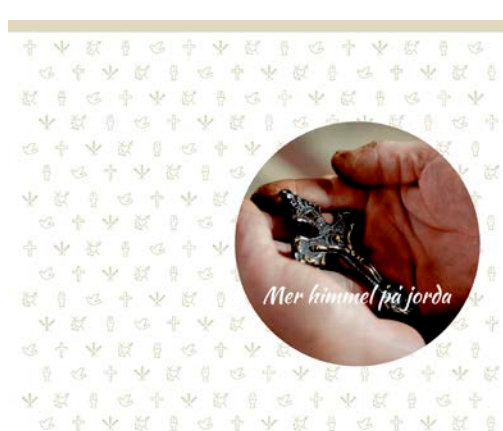
Ungdommens kirkemøte 2016 behandlet sak 04/16 «*Reformator i dag – i Luthers fotspor*». På spørsmålet «Hva betyr det å være en reformator i dag?», gir UKM følgende refleksjoner: *Å være reformator i dag er å leve i spenningen mellom det å skape noe nytt, og det å finne tilbake til røttene. Trosopplæring er et helt sentralt ledd i å gjøre barn og unge til reformatorer. UKM 2016 mener at Den norske kirke trenger ungdom som er i stand til å reflektere om troen, og som ser hvilke konsekvenser den burde få for livet og kirken i dag. Kirkelige ledere og ansatte burde legge til rette for at ungdom kan være med å tolke de bibelske tekstene i lys av ungdommens egne erfaringer f.eks. gjennom bibelgrupper eller andre samlinger. Trosopplæring er en sentral del av vår lutherske arv, og UKM 2016 mener at det fortsatt er en nøkkel for å kunne fortsette å være en reformerende kirke. I trosopplæringen må det være et større fokus på vår felles reformatoriske arv, ved å trekke frem Luther og de sentrale poengene i den Lutherske tro.*

3 – Kirken engasjerer seg i samfunnet

Flyktninger og asylsøkere

Et av Visjonsdokumentets målsetninger er at kirken skal fremme menneskerettigheter og være en aktiv aktør i samfunnsdebatten. Kirken skal ha sin oppmerksomhet særlig rettet mot de svakeste og utfordre myndighetene når vi ser at rettighetene til de mest sårbare ikke ivaretas på en god nok måte. I 2016 skjedde det mye som bidro til denne målsetningen.

Mange menigheter har vært aktive i arbeid med å motta og integrere flyktninger og migranter. Samtidig ser vi at en del menigheter forholder seg avventende. Kirkerådet har i samarbeid med bispedømmenes diakonirådgivere ønsket å styrke menighetene i deres engasjement og bidra til faglig godt arbeide.

I 2016 har det vært gjort mye for å tilrettelegge og å heve kompetansen hos medarbeidere og frivillige i lokalkirken. I juni ble det sammen med VID vitenskapelige høgskole arrangert en landskonferanse. «Når så vi deg fremmed?» var fulltegnet og skapte engasjement. Et veiledningshefte for menighetene «Hva er en flyktning?», ble ferdigstilt og trykket i desember 2016. En kurspakke som er utarbeidet med OU-midler fra KA (Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter) brukes av diakonirådgiverne i deres fagdager for diakoner og kirkeverger. Filmen «Hva er en flyktning?» er vist over 110 000 ganger på YouTube og Facebook.

Hva er en flyktning?

DEN NORSKE KIRKES ARBEID FOR
FLYKTNINGER, ASYLSØKERE OG MIGRANTER

I løpet av høsten 2016 ble det inngått en avtale med UDI og Kirkerådet om samarbeid lokalt mellom mottak og menighet knyttet til frivillige aktiviteter for og med beboere på asylmottak. Avtalen med UDI åpner opp for at det lokalt inngås avtaler om aktiviteter som skal gi beboere på mottak bedre livskvalitet. Forsvarlig bruk av frivillige inngår i avtalen som vil implementeres i løpet av 2017.

Med økte ressurser i 2017 vil det legges til rette for ulike former for ressurser og hjelpestoff for menighetene på nettsidene til Den norske kirke.

Mellomkirkelig råd har startet prosjektet «Frykt ikke!» som har som mål å tydeliggjøre kristen tro og verdiers relevans i møte med dagens samfunnsendringer. Ved hjelp av teologiske studier og samfunnsmessige analyser, skal det bygges broer mellom bibeltekstene om «Frykt ikke!», kristne verdier og etikk og konkrete diakonale og politiske handlinger.

Mellomkirkelig råd har god kontakt med de internasjonale økumeniske organisasjonene, søsterkirker i Midtøsten og andre aktuelle regioner. Gjennom dette kan vi også være med og legge til rette for at flyktingenes egne erfaringer og synspunkter blir hørt.

Den norske kirke har i senere år rettet en rekke henvendelser til politikere og utlendingsforvaltningen om behandlingen av konvertitter. Dette gjelder særlig asylsøkere som har

konvertert enten før de flyktet eller etter at de kom til Norge. I 2016 kom et gjennombrudd i samarbeidet med myndighetene som nå inviterer til et nærmere samarbeid med trossamfunn for å styrke sin kompetanse i konvertittsaker. Mellomkirkelig råd har sammen med Bispemøtet nå en god dialog med myndighetene. Det er å håpe at dette kan bidra til at flere menneskers trosfrihet og behov for sikkerhet styrkes.

Den norske kirke stiller også med ressurspersoner på kurs for ansatte i UDI og bidrar til skolering av nemndmedlemmer i UNE.

Klimaengasjement

Den norske kirke har gjennom Kirkemøtene i -07 og -08 vært initiativtaker til, og en tung bidragsyter i, det felleskirkelige samarbeidsprosjektet *Skaperverk og bærekraft*. Prosjektet ble iverksatt og ledet av Kirkerådet fra oppstart og til avslutning mot slutten av 2016. Gjennom ni år har Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke samarbeidet i prosjektet for bærekraftige endringer i kirke og samfunn med særlig fokus på utfordringen fra de menneskeskapte klimaendringene. Arbeidet er en konkretisering av kirkens forvalteroppdrag og skal verne om viktige verdier i den kristne tro.

Skaperverk og bærekraft har ønsket å

- være sentral pådriver for, og bidragsyter til bærekraftige samfunn lokalt, nasjonalt og globalt
- bidra til å sikre en forpliktende, rettferdig og ambisiøs internasjonal klimaavtale, og en bred kirkelig og folkelig oppslutning om denne
- demonstrere et bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd og
- skape håp og fremtidstro med ord og handlinger

Gjennom å skape konkrete samarbeidsrelasjoner med mange samfunnsaktører over tid, som for eksempel miljø-, solidaritets- og fagorganisasjoner, samt forskningsmiljøer i nettverket Klimavalgalliansen, har Den norske kirke blitt en bidragsyter det blir satt pris på og blir lyttet til. Samarbeidet om den store, årlige konferansene «*Broen til fremtiden*» (19. februar 2016) er et eksempel på dette.

Vår grønne menighet

I løpet av 2016 ble det videreutviklet redskaper som *Klimameldingen* for Den norske kirke og konseptet «*Vår grønne menighet*», et omfattende system for helhetlig miljøledelse i Den norske kirke. Her har det vært et utstrakt samarbeid med Stiftelsen Miljøfyrtårn, KA, Norges kirkevergelag og bispedømmene. Deltakelsen for menigheter, fellesråd og bispedømmer i dette skal lanseres våren 2017.

Resultatmål: Flere menigheter blir «Grønn menighet»

	2011	2016	Nye grønne menigheter 2011-2016	Nye grønne menigheter 2015-2016
Antall grønne menigheter	212	315	103	16
Andel grønne menigheter	16,5 %	26 %		

På Kirkemøtet i 2012 ble det vedtatt (sak KM 4/12) at antall grønne menigheter skal dobles innen utgangen av 2013. På dette tidspunktet var det registrert 212 grønne menigheter og en dobling av antallet vil da tilsvare et mål om totalt 424. Fire og et halvt år senere mangler fortsatt 109 grønne menigheter. Det ble i 2015 registrert 25 nye grønne menigheter, men bare 14 nye i 2014 og 16 i 2016. Det er håp om at når det nye systemet for miljøledelse er på plass, vil det gi en solid økning i antall grønne menigheter og også en mye bedre kvalitativ oppfølging av disse menighetene.

Forutsetningen er en samstemt satsing, ikke bare fra nasjonalt hold, men også regionalt og lokalt. Arbeidet med *Skaperverk og bærekraft* og *Grønne menigheter* bidro til å oppfylle dette.

Visjonsdokumentets målsetning om at kirkens skal fremme menneskerettigheter og verne om skaperverket. Det samme gjorde også Mellomkirkelig råds interreligiøse klimaengasjement i Norge, noe som har vakt internasjonal oppmerksomhet. Sammen med Kirkenes verdensråd og Det lutherske verdensforbund har Den norske kirke bidratt til at trosbaserte aktører har gjort seg bemerket og bidratt positiv med etisk refleksjon under FNs klimatoppmøter, sist i Marrakech i Marokko i 2016. Trossamfunnene har særlig bidratt til å tydeliggjøre rettferdighetsperspektivet i det internasjonale klimasamarbeidet.

Sentralkomiteemøtet og urfolksmøtet i Trondheim

I juni 2016 var Trondheim stedet for det bredeste økumeniske møtet som noensinne har vært arrangert her i landet. Kirkenes verdensråds sentralkomite holdt sitt møte der 22.-28. juni 2016, og omlag 300 kirkeledere, partnere og mediefolk satte sitt preg på pilegrimsbyen. Den norske kirke var vertskap for møtet. Norges kristne råd og Mellomkirkelig råd hadde hovedansvar for ungdoms- og stewards-programmet.

Deltakerne på møtet i KV's sentralkomit  i Trondheim 22.-28. juni 2016. (Foto: Kirkenes verdensråd).

De praktiske forholdene var lagt utmerket til rette og dette bidro til   skape en god ramme for diskusjonene og stemningen på møtet. I tilbakemeldinger fra KV's hovedkontor i Gen ve sies det at dette var et av de mest vellykkete sentralkomiteem tene noen gang. I 2016 var vertskapsansvaret for KV-møtet i Trondheim Den norske kirkes viktigste bidrag til det internasjonale økumeniske fellesskapet.

Samisk kirkeråd arrangerte 20.-21. juni 2016 sammen med Kirkenes verdensråd, Samiska rådet i Svenska kyrkan, Den evangelisk-lutherske kirken i Finlands samiske råd og Kirkelig utdanningscenter nord en urfolkskonferanse. Konferansen rettet søkelys på «sannhet», «gjenopprettelse» og «forandring» som nøkkelkomponenter i all forsoning, med en vektlegging av kristne kirkers særlige ansvar og rolle. Målet med konferansen var å inspirere, utruste og styrke ledere og medarbeidere lokalt og sentralt til å bidra i endringsprosesser som anerkjenner urfolks kulturer og respekterer urfolks universelle menneskerettigheter. I forkant ble det arrangert en ungdomskonferanse for urfolksungdom fra ulike deler av verden. Formålet var å samle urfolksungdom til en økumenisk arena hvor ungdommers stemme ble hørt og sikre at unge mennesker fikk en synlig plass i hovedkonferansen de påfølgende dagene.

Kirkenes verdensråds sentralkomiteé vedtok senere samme uke en egen resolusjon basert på uttalelsene fra urfolkskonferansen.

Samisk kirkeråd uttalte seg i oktober 2016 til støtte for indianerstammer i Nord-Dakota der Dakota Access Pipeline blir lagt tvers gjennom urfolksområder uten konsultasjon eller samtykke fra urfolkene som lever der. Rådet var også med på en global aksjonsdag arrangert av Greenpeace for å stoppe Dakota Access Pipeline.

Rettferdighet og fred

Kirkenes verdensråd står bak *Pilegrimsvandring for rettferdighet og fred*. Den norske kirke er - sammen med kirker over hele verden – med på en felles pilegrimsreise, hvor vi bidrar til å fremme fred og rettferdighet. Dette korresponderer godt med Den norske kirkes felles visjon om «*mer himmel på jorda*». Heftet «*En invitasjon til fredens og rettferdighetens pilegrimsvandring*» ble i 2016 oversatt til norsk, og er tenkt brukt blant annet av pilegrimssentrene.

I 2016 har Mellomkirkelig råd hatt et sterkt fokus på trosfrihet, et av de prioriterte områdene Kirkemøtet pekte på i kirkemøtesaken om menneskerettigheter fra 2014. I oktober 2016 arrangerte *Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet* en stor internasjonal konferanse i Oslo om politisering av religion. Konferansen munnet ut i anbefalingen av «*Oslo-prinsippene*» som Mellomkirkelig råd sluttet seg til på sitt rådsmøte i november 2016. Gjennom dette løftes trosfriheten frem som en fundamental menneskerettighet i en tid hvor den trues fra flere hold.

Mellomkirkelig råd har bidratt til arbeidet som Kirkens Nødhjelp har ledet sammen med Kirkenes verdensråd for å beskytte utsatte minoriteter i Midtøsten. Utenriksdepartementet finansierte en omfattende og unik studie av situasjonen for minoritetene, som vil ligge til grunn for humanitær støtte og politisk påvirkningsarbeid i tiden fremover. Studien gir innsikt i hva som kan bidra til å hjelpe i de ulike konkrete situasjonene minoritetene befinner seg i. Mellomkirkelig råd deltok også på generalforsamlingen til Middle East Council of Churches, i Amman i september 2016. Her kunne Mellomkirkelig råd uttrykke solidaritet med trossøsken i Midtøsten og innhente kunnskap om deres situasjon. Det er førende for vårt arbeid med utsatte kristne at de selv får definere hva de ønsker fra søsterkirker, slik som Den norske kirke.

Kirkeuka for fred i Palestina og Israel hadde rekordoppslutning i 2016, med bortimot 40 arrangementer spredt over hele landet. Dette kan ha sammenheng med at arrangørene av kirkeuka har gjort noen grep for å få til flere lokale arrangementer hvor man blant annet bruker tidligere ledsagere.

Misjon

Resultatmål: Flere menigheter er engasjert for misjon

	2014	2015	2016
Antall misjonsavtaler (SMM)	952	959	963
Antall menigheter med misjonsavtale (SMM)	-	866	885

Religionsdialog

«Som kristne er vi kalt til å vitne om evangeliet om frelsen i Jesus Kristus med det sikte å innby mennesker til kristen tro og fellesskap. Dette skal vi gjøre samtidig som vi møter alle mennesker, uansett hvilken tro de har, med respekt og nestekjærlighet. Kirkemøtet verdsetter de tros- og livssynsdialogene som skjer i dag. Dialog og dialogisk tilnærming til mennesker med annen tro styrker og utdypet vår egen tro og gjør oss bedre i stand til å utføre kirkens oppdrag, både som en bekjennende og diakonal kirke.»

Slik innledet Kirkemøtet i april 2016 sitt vedtak i saken om religionsdialog. Kirkemøtet gav et tydelig signal om at religionsdialog er en viktig del av kirkens oppdrag i et flerreligiøst samfunn. Vedtaket er ambisiøst når det oppfordrer til at det skal etableres kirkelige dialogsentre i alle bispedømmene og i tillegg igangsettes en omfattende kompetansebygging blant kirken ansatte. Kirkemøtesaken brakte oss et langt skritt videre mot målet om å styrke kirkens arbeid for tros- og livssynsfrihet.

Mellomkirkelig råd er godt i gang med oppfølgingen av kirkemøtevedtaket og samarbeider nært med de dialogsentrene som allerede er etablert. Man har særlig arbeidet med ressurser til bruk i trosopplæring for konfirmantene, og «- sier vi»-heftet, som har som mål å motarbeide antisemittisme og fordommer mot muslimer og romfolk, relanseres i en oppdatert netttutgave.

Mellomkirkelig råd er involvert i Kirkenes verdensråds interreligiøse arbeid både i Midtøsten og andre regioner. En gledelig sak i 2016 var åpningen av et kristent-muslimsk freds- og dialogsentre i Kaduna i Nigeria. Disse eksemplene viser hvorledes Mellomkirkelig råd har gjort et omfattende arbeid i 2016 for å bidra til målsetningene om å sikre trosfrihet for minoriteter og bidra til fred- og forsoningsarbeid. Dette senteret er etablert med støtte fra det norske utenriksdepartementet, og vil forhåpentligvis kunne spille en viktig rolle for å motarbeide ekstremisme og dempe religiøst motivert vold i Nigeria.

20-års jubileum for Samarbeidsrådet for tros- og livssynsfrihet

Jubileet ble markert gjennom en rekke seminar og møter. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) har mye av æren for at vi i Norge har hatt et godt samarbeidsklima mellom tros- og livssynssamfunnene. STL er landets viktigste arena for nasjonal dialog, og viste seg gjennom jubileumsåret å være en vital og viktig samtalepartner også for religionspolitiske miljøer.

Plan for diakoni

Resultatmål: Flere menigheter utvikler plan for diakoni

	2014	2015	2016
Antall menigheter med lokal plan for diakoni	718	734	720
Andel menigheter med lokal plan for diakoni	58 %	59 %	60 %

Økningen fra 2015 til 2016 er fra 59 til 60 prosent. Med en økning på bare én prosent, kan man ikke si seg fornøyd. Grunnen til manglende måloppnåelse henger sammen med manglende ressurser i form av diakonstillinger og diakonal kompetanse tilgjengelig for menighetene.

Overgrep og kriseberedskap

Kirken som samfunnsaktør handler både om å være en stemme i samfunnet og å være til stede med aktiv handling. Kirkerådet registrerer at kirken trenger å være mer offensiv og tilby sine tjenester ved kriser og katastrofer. Det er ikke lenger en selvfølge at kirken er en samarbeidspartner. I innsatsen ved katastrofer og ulykker samarbeider kirken med politiet og helsetjenestene. Når disse instansene endrer sine strukturer må kirken tilrettelegge sine tjenester tilsvarende. Nye politidistrikt og instruksjoner fører til endringer i LRS-prestetjenesten (Lokal redningssentral), og kommunale kriseteam og psykososiale støtteteam krever annet lokalt samarbeid og avtaleregulering enn tidligere.

Høsten 2016 hadde Kirkerådet både en orientering for Bispemøtet og en seminar dag for stiftsdirektører og katastrofeansvarlige på bispedømmekontorene. Her ble det pekt på nye utfordringer og lett etter hva som fungerer best på regionalt nivå. Kirkens medvirkning ved varslings til pårørende ved uventet død er en viktig basis i beredskapsarbeidet, og dette gir erfaringskompetanse.

Beredskapsarbeidet gjelder ikke bare ulykker og katastrofer. Det er også viktig at kirken har en beredskap for å forebygge seksuelle krenkelser og overgrep. En beredskap på å håndtere meldinger om overgrep på en måte som er profesjonell og ivaretagende både overfor den krenkede og krenkeren er nødvendig. Det er selvsagt at kirkens null-toleranse for krenkelser og overgrep også er på plass i ny kirkestruktur.

Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep er en viktig faginstans for Den norske kirke. I 2016 markerte de sitt 20 års-jubileum.

Samarbeidsråd for overgrepssproblematikk er Kirkerådets koordinerings- og pådriverorgan. De arbeider i kontakt og forståelse med det Økumeniske nettverket «*Sammen mot overgrep*». HR-seksjonen i Kirkerådet oppdaterer, i samarbeid med KA, veilederen for arbeidsgivere som kirke departementet og KA tidligere har utgitt.

I 2016 ble menneskerettighetssøndagen (4. desember) markert under overskriften *Retten til et liv uten vold*. Denne trosteksten fra Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep ble lest i mange kirker:

Jeg tror på en Gud som kommer menneskene i møte. Jeg tror på en Gud som tåler å se, høre og vite.

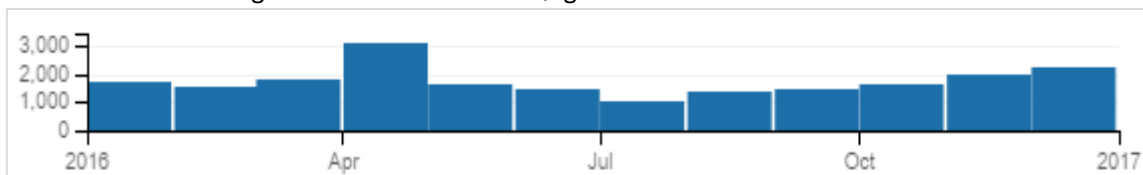
Jeg tror på Jesus som ble utsatt for overgrep og svik. Jeg tror på Jesus som gir oss del i sin seier over ondskaper og døden.

*Jeg tror på Den Hellige Ånd som håper for oss når vi ikke håper selv. Jeg tror på Den Hellige Ånd som frigjør oss til å handle og å hvile.
Vi tror at kirken trenger å høre vår stemme. Vi tror at kirken vil kjempe mot urett.*

Kommunikasjon – mediearbeid

Den norske kirkes fotavtrykk i den offentlige samtalen var også i 2016 preget av diskusjonene rundt innføring av vigselsturgi for likekjønnede par. Kirkens engasjement for asylsøkeres situasjon, og kirkelig kritikk av norske myndigheters håndtering av dette, har også i 2016 fått stor offentlig oppmerksomhet. Andre tema som har fått stor oppmerksomhet gjennom året, har vært medlemsstatus og inn- og utmelding, det tydeligere skillet fra staten samt finansiering.

Kirkerådets overvåking av norske medier viser følgende totaltall for 2016:

Antallet treff på «Den norske kirke» i radio, TV og aviser (både nettaviser og papiraviser): 20 828 artikler, med en topp i april (Kirkemøtet) med over 3000 artikler.

Kirkerådets kommunikasjonsavdeling arbeider med mediekontakt for alle deler av Den norske kirkes nasjonale sekretariat. Samarbeidet med kommunikasjonsfaglig ansvarlige ved bispeddømmekontorene og en del større kirkelige fellesråd er styrket i 2016. Jevnlige telefonkonferanser og faglig utveksling gjennom konsultasjoner, bidrar til bedre utnyttelse av samlede ressurser og løpende oppdatering om aktuelle initiativ og behov. Dette dreier seg blant annet om bruken av felles kommunikasjonskanaler; nettsidene under kirken.no og interne nettsider (intranettet).

Totale besøkstall til kirken.no for hele 2016:

Økter (brukersesjoner): 1 901 917 (i 2015: 1 396 349)

Brukere: 1 120 454 (i 2015: 783 016)

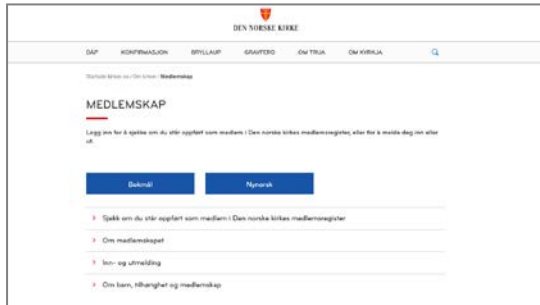
Sidevisninger: 6 967 693 (i 2015: 6 316 867)

Den norske kirkes digitale kirkerom vokste ytterligere i 2016, og dette er resultat av bevisst strategisk arbeid. Det digitale kirkerommet er med på å møte et åndelig behov hos mennesker som ikke kan eller ikke vil gå i kirken, og kan bidra til en bedre kontakt mellom menigheten og kirkens medlemmer.

Digital satsing handler om folk. Kirken skal være der folk er. I dette er bruken av sosiale medier (SoMe) viktig. I dag har Den norske kirke sentralt konti på Facebook, Twitter og Instagram. De tre kanalene er ikke tilfeldig valgt. På grunn av det store potensielle nedslagsfeltet til Facebook, er dette den viktigste SoMe-kanalen for Den norske kirke. Siden mars 2015 har antallet følgere økt fra 1300 til 16000 (februar 2017).

Kirkerådet har i mange år samarbeidet med Sjømannskirken om nettprestene på nettkirken.no. Prester som nå er aktive i chatten, sier at denne formen for sjelesorg har åpnet for samtaler de aldri ellers deltar i. Nettprestene har lenge opplevd at behovet er langt større enn tilbudet. Derfor økes nå samarbeidet om nettprest-tjenesten ytterligere, ved at flere nettprester trekkes inn og åpningstider for chat utvides.

Med inspirasjon fra Svenska kyrkan lanserte kirken.no høsten 2016 Den norske kirkes digitale bønnevegg på www.kirken.no/be. Her er alle invitert til å tenne digitale lys eller gjøre sine bønner synlige, både for seg selv og for andre.

Den norske kirke ønsker å arbeide videre med å utvikle funksjonelle digitale selvbetjeningsløsninger. Et godt eksempel er nettsiden kirken.no/medlem der alle kan logge seg inn med bankID for å sjekke sin medlemsstatus og eventuelt endre den ved å melde seg inn eller ut. Denne tjenesten ble lansert i august 2016.

4 – Flere får lyst til å jobbe i kirken

Rekruttering og frivillighet

Kirkerådet har de to siste årene arbeidet for å koordinere og styrke arbeidet med rekruttering. Tall fra ulike databaser dokumenterer at utviklingen er kritisk. I KA-sektoren er 60 prosent av diakoner og 54 prosent av kirkemusikere over 50 år (Kilde: KA statistikk 2014). Balansen mellom avgang og rekruttering i disse profesjonene er skjør og urovekkende. For gruppen kirkelig undervisning er aldersprosenten lavere, mens turn-over og manglende kontinuitet i stillinger er største utfordring. I presteskaper er 60 prosent over 50 år. For prestene viser tall fra bispedømmene et årlig negativt gap mellom fratreden og tiltreden i stillingene på mellom 22 og 46 prester de siste år. De nyutdannede er ikke mange nok til å fylle kirkens behov.

Mange prester har lært noen liturgiske ledd på samisk, og dette er svært viktig. Det er imidlertid vanskelig å finne rom for tilfredsstillende utdanning i samisk for kirkelige ansatte som arbeider i forvaltningsområdet for samelovens språkregler

Ved siden av nettverksarbeid og konferanser ble storsatsingen i 2016 utgivelsen av informasjonsmagasinet *Jobb som forandrer*. Kirkerådet sto for alt arbeid med planlegging, innhold, administrasjon og redaksjon, og bispedømmer, fagforeninger, utdanningsinstitusjoner og KA bidro økonomisk. Magasinet ble utgitt som bilag til Vårt Lands abonnenter 3. mars 2016, samt som et eget magasin med ekstra opptrykk på 31 200 eksemplarer i april. Dette ble distribuert til alle bispedømmer og bidragsytere, samt sendt i egen informasjonssending fra Kirkerådet til alle landets menigheter.

Digital oppfølging av magasinet ble gjort på www.kirken.no/jobbsomforandrer, på Facebook, Instagram og de ulike bidragsyteres nettsider. Digital informasjon ble også sendt til kristne videregående skoler og enkelte folkehøgskoler. Magasinet ble delt ut på Trosopplæringskonferansen, ved ulike ungdomsarrangementer i bispedømmene, festivaler og enkelte lokale yrkes- og karrieredager.

Pilegrim i orgelsko (PIO) er et spennende prosjekt initiert av Kirkerådet, hvor 18 orgelelever fra seks til 17 år har kommet sammen for å bli inspirert av en orgelmester og deretter fremføre en egen konsert. Det har skjedd både i Nidarosdomen og i Fredrikstad domkirke i året som gikk. Kontakten med orgellærere rundt i landet har blitt styrket gjennom PIO-prosjektet, og orgellærernes virksomhet har bidratt til at flere unge har søkt kantorutdanningen.

Kirken har mange svært gode medarbeidere, men trenger flere. Den svake rekrutteringen til kirkelig utdanning er en av de meget viktige utfordringene for vår kirke i årene fremover. Denne utviklingen skjer samtidig med en labil situasjon i høyskolesektoren hvor en statlig styrt strukturreform også får innvirkninger på institusjoner som tilbyr kirkelig utdanning. Kirkerådet arbeider for en bred satsing på dette og legger frem en sak om rekruttering på Kirkemøtet 2018.

Frivillighet i menighetene

2016 har vært preget av høy aktivitet blant frivillige i den diakonale tjenesten. Frivilligheten spenner seg fra kakebaking til samtaler ved livets slutt. En slik bredde i omsorgstjenesten gjør at det kan være en lav terskel for veldig forskjellige mennesker å engasjere seg. Det fører til økt rekruttering til videre engasjement i kirken, også som fremtidige ansatte.

Nye diakonale oppgaver, som å ta imot flyktninger lokalt og arbeid med vern om skaperverket, bidrar til at frivillige i flere samfunnslag, aldre og nasjonaliteter melder seg til tjeneste. Det er mange oppgaver som skal løses fremover, for eksempel blant det økende antallet eldre og unge mennesker som faller utenfor arbeidslivet.

	Frivillig diakoni 2015	Frivillig diakoni 2016
Agder og Telemark	2083	2199
Bjergvin	2146	2056
Borg	1657	1581
Hamar	984	1199
Møre	1027	1182
Nidaros	1709	1657
Nord-Hålogaland	725	749
Oslo	1780	1559
Stavanger	2465	2530
Sør-Hålogaland	796	634
Tunsberg	1659	1512
Totalt	17031	16858

Kilde: SSB. Tall fra kalenderåret 2016. Tallene er foreløpige. Endelige tall publiseres i juni 2017.

Utlysninger, søknader og tilsetninger av prestestillinger

	Utlyste stillinger	Antall søknader	Søknader per stilling	Stillinger lyst ut flere ganger	Antall tilsetninger
Agder og Telemark	14	46	3,3	1	12
Bjergvin	7	18	2,6	0	6
Borg	10	61	6,1	0	9
Hamar	33	84	2,5	10	21
Møre	9	15	1,7	4	6
Nidaros	23	53	2,3	3	11
Nord-Hålogaland	19	45	2,4	6	11
Oslo	18	130	7,2	0	14
Stavanger	8	44	5,5	0	8
Sør-Hålogaland	17	47	2,8	5	17
Tunsberg	11	63	5,7	1	11
Totalt	169	606	3,6	30	126

Kilde: Bispedømmene. Antallet utlyste stillinger angir hvor mange prestestillinger som har vært utlyst i løpet av rapporteringsåret (1. desember 2015 til 30. november 2016). Det kan være et avvik mellom antall tilsetninger og antall utlyste stillinger fordi tilsetninger til stillinger som er utlyst før rapporteringsåret tok til er regnet med. Antall tilsetninger er også uavhengig av om den tilsatte har tiltrådt i stillingen på rapporteringstidspunktet.

Søknader og tilsetninger 2008-2016

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antall utlysninger	189	140	115	134	119	198	171	181	169
Antall søknader per utlysning	3,6	3,8	5	5,1	7	4,5	4,5	5,5	3,6
Antall tilsetninger	135	130	92	112	105	164	139	146	126
Antall stillinger lyst ut flere ganger	48	38	22	26	19	40	43	37	30

Kilde: Bispedømmene og «Etatsstatistikk 2015», Tabellen viser antall utlysninger, søknader og tilsetninger fra 2008 til 2016.

Ubesatte stillinger i bispedømmene

	2013	2014	2015	2016
Agder og Telemark	0	0	0	1
Bjørgvin	1	1	4	0
Borg	0	0	0	1
Hamar	6	3	7	5
Møre	4	4	2	5
Nidaros	6	12	13	10
Nord-Hålogaland	9	13	9	8
Oslo	1	0	0	0
Stavanger	0	0	0	0
Sør-Hålogaland	5	10	22,5	14
Tunsberg	0	0	0	0
Totalt	32	43	57,5	44

Kilde: Bispedømmene og «Etatsstatistikk 2015». Tabellen viser antallet ubesatte stillinger i bispedømmene på rapporteringstidspunktet (30. nov 2016).

5 – Forberedelsene til et tydeligere skille mellom kirke og stat

Både kirke og stat har over tid ønsket et tydeligere skille mellom kirken og staten. Fra statens side har det først og fremst handlet om religionsfrihet, det mangfoldige samfunnet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn. Den norske kirke har hatt de samme anliggender, samt at hensynet til selvstendighet har stått sterkt. Dette henger også sammen med vernet av religionsfrihet i menneskerettighetene, om frihet til «alene eller sammen med andre» (artikkel 18) å utøve sin religion.

Forvaltningsreformen for et tydeligere skille mellom kirke og stat skal derfor gjennomføre prinsippet som ble formulert av kirke-stat-utvalget: «*staten er for alle – kirken er for dem som ønsker å høre til*». Dette får betydning for hele samfunnet, fordi Den norske kirke er en stor majoritetskirke med mange og dype røtter i norsk kultur og kulturutvikling, samtidig som staten ønsker å være sekulær og ikke «holde seg med» ett trossamfunn. Derfor vil arbeidet for det livssyns åpne samfunnet gi nye muligheter for Den norske kirke, samtidig som hensynet til andre religioner og livssynssamfunn vil kreve at Den norske kirke også tar hensyn til mangfoldet.

Da rettssubjektet Den norske kirke ble opprettet ved årsskiftet 2016/2017, medførte det rettslige og økonomiske konsekvenser. I 2016 var det en rekke selvstendige virksomheter i staten som skulle fusjonere: prestedtjenesten, 11 bispedømmeråd, Kirkerådet, Bispemøtet, Kirkelig Utdanningssenter i Nord (som en del av Det praktisk-teologiske seminar) og Svalbard kirke. I alt 15 virksomheter skulle slås sammen, og deretter overføres til den nye virksomheten. Alle ansatte skulle virksomhetsoverdras på samme tidspunkt. Dette ga nye muligheter til å se alle ansatte og hele økonomien i sammenheng og samlet for første gang. Forvaltningsreformen ble gjennomført etter intensjonene – både fra statens og kirkens side.

Det er særlig på to områder forvaltningsreformen gjør videreutvikling av kirken mulig:

For det første gir økonomiforvaltningen mulighet til å se mer samlet på all ressursbruk – og prioritere mellom ulike viktige områder og tiltak. Hvor mye brukes på prestedtjeneste, hvor mye brukes til trosopplæring, diakoni og kirkemusikk, til økumenisk og internasjonalt arbeid, og til tilskudd til de rene tilskuddsmottakerne? Det er avgjørende å se på bruk av administrative ressurser og organisering av disse, for å få maksimal effekt av de ressursene kirken til enhver tid har til rådighet.

For det andre medfører overtakelsen av det sentrale arbeidsgiveransvaret at vi sammen med andre arbeidsgivere på kirkelig sektor- gjennom arbeid med tariff og andre avtaler - kan utvikle hensiktsmessige strukturer og ordninger som understøtter måten vi vil være kirke på. Vi må bære de økonomiske konsekvensene av dette selv – på godt og vondt. Men vi vil selv være ansvarlige for alle godtgjøringsordninger som skal stimulere til mye og god aktivitet på mange av kirkens områder.

Forberedelsene til forvaltningsreformen har vært preget av en gedigen nasjonal dugnadsinnsats der bispedømmekontorene og Kirkerådet har båret de tyngste bøkene. Det har vært et nært og godt samarbeid med Kulturdepartementet og KA.

De praktiske forberedelsene til forvaltningsreformen på kirkens side startet i 2015, og pågikk for fullt gjennom 2016. Det er gjennomført et omfattende planarbeid, informasjon om prosess, vedtak og status er planlagt og distribuert gjennom utallige møter og kommunisert på Kirkebakken, kirkens intranett. Hele prosessen krevde omfattende involvering av

bispedømmerådsadministrasjonene på mange nivå for å få på plass nødvendig helhetstenking rundt utallige veivalg. Dette har utløst en omfattende og imponerende dugnadsånd mellom de mange aktørene for å få på plass alt som måtte etableres. Dette førte til et godt resultat, men like viktig er de positive kulturendringene som skjedde gjennom felles ansvar for felles løsninger.

Det ble gjennomført en stor anskaffelse av nye lønns-, personal- og regnskapssystemer (LPR). Dette var nødvendig fordi Den norske kirke fra 2017 ikke lenger kan bruke de statlige systemene gjennom Direktoratet for økonomistyring. I 2016 har anskaffelse, implementering og trening i disse systemene hatt svært høy prioritet. Fordi alle involverte aktører i alle deler av den nye organisasjonen har gjort sitt og bidratt til gode fellesløsninger, kan vi med glede konstatere at et stort og omfattende prosjekt er gjennomført etter en svært stram tidsplan, og etter de budsjetter som ble etablert for arbeidet. Tidligere studier har vist at kun ett av fire prosjekter av denne typen klarer å levere på tid og pris, og vi er svært tilfredse med å ha levert på begge deler.

Det nye felles systemet for håndtering av lønn, personal og regnskapsfunksjoner kan i årene som kommer skape økt effektivitet og kvalitet, samt redusert sårbarhet på mange områder. Det er videre anskaffet eksterne revisor, siden virksomheten ikke lenger vil bli revidert av Riksrevisjonen, og det er anskaffet bank- og forsikringsløsninger for den nye virksomheten. Kirkemøtet og Kirkerådet har også fattet vedtak om å opprette virksomhetens internrevisjon og kontrollorgan, på grunn av virksomhetens art og økonomiens størrelse. Begge disse vil starte sitt virke i 2017.

Forberedelsene til forvaltningsreformen innebar også at de arbeidsgiveroppgaver som staten har ivaretatt for Den norske kirke måtte planlegges og etableres – uten at det forelå rettslig handleevne på kirkens side. Det gjaldt særlig ansvaret for å fastsette nødvendig regelverk, forestå arbeidet med å etablere nye tariffavtaler, og forberede å ivareta den rådgivning departementet har forestått i personalsaker. Alle andre arbeidsgiverfunksjoner er i hovedsak videreført slik de var tidligere. Kirkemøtet i 2016 behandlet derfor en rekke reglement og tjenesteordninger, disse skulle gjelde fra 2017 under forutsetning av at forvaltningsreformen ble gjennomført. Det ble opprettet et arbeidsgiverutvalg (AGU) som det øverste politiske nivået for å ivareta de overordnede beslutningene. Det nye rettssubjektet, Den norske kirke, meldte seg også inn i arbeidsgiverorganisasjonen KA.

I juni 2016 besluttet AGU at den nye virksomheten ville reservere seg mot statens tariffavtaler. Dermed ble det gjennomført forhandlinger med KA og alle arbeidstakerorganisasjonene som kom til enighet om Hovedavtale og Hovedtariffavtale – under forutsetning av at det forelå rettslig handleevne til å stadfeste resultatet i begynnelsen av januar 2017. Stor vilje til å finne gode løsninger fra arbeidstakerorganisasjonenes side, og solid jobbing med prosess og innhold hos KA, gjorde at dette svært viktige elementet kom på plass før jul 2016.

På grunn av disse nye arbeidsområdene er det etablert en HR-seksjon i Kirkerådets sekretariat. HR-seksjonen på fire personer skal forberede, saksbehandle og iverksette alt dette, og seksjonens rolle og oppgaver blir stadig tydeligere. Også på dette området kreves det god og omfattende dialog og koordinering med bispedømmene.

Samtlige mål som ble satt i forbindelse med forberedelsesarbeidet, organisert som «*Prosjekt 2017*» i Kirkerådet, ble nådd. Det har ikke minst vist at det var mulig å gjennomføre et stort og nødvendig forberedelses- og endringsarbeid, etter forutsatt fremdriftsplan og innenfor budsjett. Det har gitt økt innsikt i helheten og de mange gjensidige avhengigheter den nye virksomheten preges av. Bonus er en større helhetsforståelse og redskaper til å videreføre arbeidet med å forbedre dette i årene som kommer.

IV Styring og kontroll av virksomheten

Kirkerådet har fulgt statens økonomireglement og departementets virksomhets- og økonomiinstruks. Gjennom månedlig oppfølging av regnskap og budsjett har de faglige oppgavene vært utført effektivt, hensiktsmessig og i tråd med årsplanen.

Kirkerådet har videre fulgt de budsjettfullmakter som var forutsatt i tildelingsbrevet. Alle bokføringer kan dokumenteres med bilag. Alle betalte faktura er godkjent av person med budsjettdisponeringsfullmakt. Alle bankutbetalinger er godkjent av to personer.

Samtidig har det pågått en omfattende forberedelse for å opprette et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke fra 1. januar 2017. Kirkeloven ble endret og Kirkerådet har arbeidet for å realisere de endringer som er skissert der.

Det ble inngått kontrakt med regnskapsleverandøren Tet for å innføre nye administrative løsninger for lønn, HR og regnskap med sikte på oppstart av en ny virksomhet der regnskapslovens bestemmelser legges til grunn.

Samarbeidet med Direktoratet for økonomiforvaltning (DFØ) ble avviklet ved årsskiftet etter at regnskapet for 2016 var avsluttet.

Alle 11 bispedømmeråd, Kirkerådet, Kirkelig utdanningscenter i nord og Svalbard kirke er blitt én virksomhet og inngår i det nye rettssubjektet. Alle enhetene har bidratt gjennom ulike prosjekter for at overgangen skulle gå så smidig og problemfritt som mulig.

Det arbeides nå med å sette opp en endelig åpningsbalanse for det nye rettssubjektet slik at avregningen mot staten skal bli så korrekt som mulig. Overgangen fra kontant- til regnskapsprinsippet har medført flere nye problemstillinger. Revisor for rettssubjektet Den norske kirke (Ernst & Young) har bidratt i dette arbeidet. Det har også vært et godt samarbeid med Kulturdepartementet i denne fasen.

Risikovurderinger

Kirkerådet har vurdert risikoen for de ulike målene gjennom året og arbeidet med ulike tiltak for å redusere denne gjennom året.

Det planlagte skille mellom stat og kirke har vært en hovedsak i 2016. Prosessene har inneholdt mange risikoelementer. Det har vært fokus på at kirkens medlemmer ikke skulle merke dette.

Arbeidet med nye administrative løsninger har vært gjennomført i et eget prosjekt med ulike prosjektgrupper. Det har hele tiden vært viktig å finne gode løsninger og holde fremdriften slik at ansatte, kunder og leverandører skal kunne forholde seg til endringene på en god måte. Risikoen har vært løpende vurdert og innføringen har i hovedsak gått etter planen. Planleggingen er gjennomført samtidig som driften i 2016 gikk som normalt.

Omstillingsmidlene som ble bevilget rundt årsskiftet til budsjettet for 2015, ble videreført i 2016 slik at forberedelsene mot 2017 kunne fortsette. Det ble også bevilget ekstra midler til prosjektarbeidet og anskaffelsen av nye løsninger for lønn, personal og regnskap.

Kirkerådet har rekruttert flere medarbeidere til dette arbeidet og det blir viktig å bygge opp kompetansen videre. Det har vært lagt vekt på å velge gode og fremtidsrettede løsninger. I januar 2017 var det mulig å både betale utgående faktura og utbetale lønn i henhold til fristen.

Overgangen ser ut til å gå bra. Det har vært krevende å gjennomføre reformen uten ytterligere omstillingsmidler, i tillegg til at aktiviteter på alle felt er videreført med svært knappe rammer for 2017.

Gjennom Den norske kirkes felles IKT-satsing de siste årene, har Kirkerådet påtatt seg viktige oppgaver som systemeier for sentrale fellessystemer som skal tas i bruk i hele kirken.

Et nytt felles system var internettløsning (hjemmesider) under *www.kirken.no*. Publiseringsløsningen har vært i drift fra våren 2014 og til årsskiftet 2016/2017 har ca. 300 menigheter tatt løsningen i bruk, disse kommer i tillegg til Kirkerådet og alle bispedømmekontorene. Løsningen er integrert med planlagte aktiviteter og påmelding i de lokale fagsystemene.

Sommeren 2015 ble også intranettet (*Kirkebakken*) satt i drift. I løpet av 2016 er ca. 3000 brukere kommet inn på løsningen. Ved årsskiftet 2016/2017 er ca. 150 fellesråd på gratisversjon av Kirkebakken og ca. 50 fellesråd har betalt tilgang til fullversjonen.

Kirkerådet er også systemeier for den nye saksbehandling-, møte- og arkivløsningen (Public 360). Den ble tatt i bruk hos de første pilotene høsten 2015 og brukes av Kirkerådet og bispedømmekontorene fra 1. januar 2017. Det er nå til sammen ca. 750 brukere som har tatt løsningen i bruk eller som har prosjekter for innføring.

Våren 2016 anskaffet Kirkerådet nye system og tjenesteleveranse for lønn, personal og regnskap (LPR), på vegne av det nye rettssubjektet og alle aksjonærer i Kirkepartner AS. Det ble inngått avtale med TET AS som leverer lønn- og regnskapstjenester og nye systemer. Hovedfokus i 2016 var å gjøre alt klart for overgang 1. januar 2017, da det nye rettssubjektet tok over, og lønn- og regnskapstjeneste ble flyttet fra statens regnskapstjeneste til TET.

I forbindelse med IKT-satsingen er det også etablert to aksjeselskaper. Kirkepartner AS og Kirkepartner IKT AS. Kirkepartner IKT (som eies av Kirkepartner AS med 10 prosent, Kirkelig fellesråd i Oslo med 18 prosent og OVF med 72 prosent), leverer basis kontorstøtteprogram, fil-lagring, førstelinje brukerstøtte og drifter noen av fellesløsningene.

Høsten 2016 anskaffet Kirkepartner IKT også felles sentralbord og telefoniløsning på vegne av eierne i Kirkepartner AS. For å bruke fellesløsningene som er priset, må enheten være medeier i Kirkepartner AS. Ved utgangen av 2016 var 110 fellesråd aksjonærer. (I tillegg eier Kirkerådet, KA og OVF aksjer i selskapet.)

Felles IKT-løsninger for hele Den norske kirke og felles eiet selskap, er viktige forutsetninger for å få mest mulig effekt av IKT. Økt samordning og digitalisering er forutsetninger for å møte behov for mer selvbetjening, informasjonsdeling og god ressursutnyttelse.

Likestilling

Likestillings situasjonen i Kirkerådet for 2015 og 2016

	Årstall	Kjønnsbalanse, regnet etter antall personer, ikke årsverk			Lønn
		M %	K %	Totalt (personer)	K/M i %
Totalt	2016	41	59	73	89/100
	2015	45	55	71	91/100
Ledere	2016	43	57	14	93/100
	2015	50	50	14	97/100
Seniorfagstillinger (seniorrådgiver+prosjektled.)	2016	68	32	28	96/100
	2015	64	36	28	94/100
Fagstillinger (rådgiver+førstekonsulent)	2016	20	80	25	100/100
	2015	23	77	22	96/100
Kontorstillinger (sekretærer, kontorleder)	2016	0	100	4	100/0
	2015	29	71	7	91/100

Lønn: Snittlønn menn er 100 %. Snittlønn kvinner er angitt som % av denne.

Kirkerådet har i sin tilpasningsavtale lagt følgende politikk til grunn for likestilling i forhold til kjønn: Det er et mål å få flere kvinner inn i ledende stillinger i Kirkerådet. Direktøren og avdelingslederne har et særlig ansvar for å ivareta likestillingshensyn ved tilsetninger og sørge for at oppgaver blir fordelt slik at kvinner og menn får like store muligheter til utvikling. Fra 2014 til 2016 har utviklingen i lederstillingene gått fra overvekt av menn i lederstillinger i 2014, til like mange kvinner som menn i lederstillinger i 2015 og har nå i 2016 en liten overvekt av kvinner. Målet kan derfor sies å være oppnådd. Blant Kirkerådets øvrige ansatte er bildet mer sammensatt.

I seniorrådgivergruppen i 2015 var det 64 prosent menn med økning til 68 prosent i 2016. Kvinneandelen var 36 prosent i 2015 og fikk en nedgang til 32 prosent i 2016. På rådgiver og førstekonsulentstillinger er situasjonen motsatt. I disse stillingene var det ansatt 23 prosent menn i 2015 med nedgang til 20 prosent menn i 2016. Her var det ansatt 77 prosent kvinner i 2015 med økning til 80 prosent i 2016. Kontorstillingene hadde i 2015 27 prosent menn med en nedgang til 0 prosent i 2016 mens det var ansatt 71 prosent kvinner i 2015 med en økning til 100 prosent i 2016.

Det er ikke påvist uønsket deltid i Kirkerådets sekretariat.

Deltid/fravær i Kirkerådet

Årstall	Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
	M %	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K %
2016	14	86	50	50	34 %	66 %	4,4 %	5,4 %
2015	17	83	50	50	100 %	0	1,4 %	3,4 %

Foreldrepermisjon: Andelen av totalt foreldrepermisjonsuttak som har blitt tatt ut av henholdsvis menn og kvinner (sum 100 %)

Midlertidig og deltid: Andelen av alle kvinner og andelen av alle menn som jobber deltid/er midlertidig tilsatt.

Sykefravær: Totalt sykefravær i 2016 var 4,9 %. I 2015 var tallet 2,4 % og i 2014 2,2 %.

Kjønnfordeling i trosopplæringstiltak

Deltakerne på trosopplæringstiltakene i 2016 fordelte seg slik på kjønn: 53 prosent jenter, 47 prosent gutter.

Ansatte som deltok i trosopplæringstiltak: 55 prosent kvinner, 45 prosent menn.

Frivillige medarbeidere i trosopplæringen: 65 prosent kvinner, 35 prosent menn.

Likestilling i forhold til etnisitet

Kirkeloven § 29 setter krav til medlemskap i Den norske kirke for Kirkerådets ansatte. Dette gjør at noen mulige søkere ikke oppfyller våre formelle krav.

Likestilling i forhold til nedsatt funksjonsevne

Kirkerådet er en IA-bedrift og søker aktivt å tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne. Kirkerådet har en ansatt med særlig kompetanse på fagfeltet.

Likestillings situasjonen i kirken nasjonalt 2015 og 2016

Kirkerådet vedtok i juni 2015 *Strategiplan for likestilling mellom kjønn i Den norske kirke 2015-2023*. Planen, som også inneholder ressursstoff, er sendt alle bispedømmeråd, fellesråd og menighetsråd. På tross av formell likestilling i Den norske kirke er det fremdeles vesentlige forskjeller mellom kvinner og menn. Tallgrunnlaget for likestillingsdelen er hentet fra lønns- og personalsystemet, samt rapportering fra bispedømmekontorene.

Prestestillinger

Kvinner utgjør 32 prosent av presteskaper i Den norske kirke, en prosentandel høyere enn i 2015. Dette viser at det ennå er et godt stykke igjen til en balansert kjønnsfordeling. Det er også store forskjeller mellom bispedømmene. Kvinneandelen er størst i Oslo (47 prosent) mens den er lavest i Stavanger (19 prosent) og Bjørgvin (20 prosent).

Om en ser på rekrutteringen til presteyrket, viser en spørreundersøkelse fra sommeren 2015 ved Misjonshøgskolen, Det teologiske menighetsfakultetet og Teologisk fakultet ved universitetet i Oslo, at av i alt 310 teologistudenter er det 38 flere menn enn kvinner. Undersøkelsen er utarbeidet på forespørsel fra Bispemøtet til Det lutherske verdensforbunds «*Survey on the Participation of Women in the Ordained Ministry and Leadership in LWF Member Churches*».

Andelen mannlige teologistudenter er 56 prosent. Den samme tendensen vises igjen i antallet ordinerte de seneste årene. I tidsrommet 2010-2014 er det ordinert 101 kvinner og 131 menn, som betyr at kvinner utgjør 44 prosent av de ordinerte (tall fra Bispemøtet).

I 2015 utgjorde kvinner 38 prosent av søkerne til stillinger i bispedømmene mot 34 prosent i 2016, mens 39 prosent av de som ble tilsatt i 2015 var kvinner mot 40 prosent i 2016. Det er større forskjeller mellom andelen kvinnelige søkere og andel kvinner som ble tilsatt når vi ser på bispedømmene hver for seg, men på nasjonalt nivå var det større samsvar mellom antall kvinnelige søkere, og tilsetninger.

Biskoper og proster

28 prosent av biskoper og proster var kvinner i 2015, mens kvinneandelen steg til 29 prosent i 2016. Kirkerådet gjennomførte sommeren 2015 spørreundersøkelsen «*Aktuell som biskop*» blant kvinner og menn som var spurt om å la seg nominere til biskop. Den viser blant annet at kvinner svarer ja til å la seg nominere litt færre ganger enn menn, og at de svarer nei til nominasjon litt flere ganger.

Bispedømmekontorene

Det er store innbyrdes forskjeller mellom bispedømmene når det gjelder kjønnsfordelingen i de ulike stillingsgruppene på bispedømmekontorene, men i gjennomsnitt er det færre kvinner enn menn i ledende stillinger (36 prosent i 2016 mot 35 prosent i 2015), noen flere kvinnelige enn mannlige rådgivere (54 prosent i 2016 mot 53 prosent 2015) og et stort flertall kvinner i konsulentstillinger (88 prosent i 2016 mot 89 prosent i 2015).

Arbeidet i Nordisk økumenisk kvinnekomite, sammen med nettverket *Women in Church and Society* (WICAS) i Det lutherske verdensforbund, er videreført.

HMS

Kirkerådets sekretariat samarbeider med Oslo HMS-senter om levering av bedriftshelsetjenester. Fokus er på forebyggende HMS-arbeid.

V Vurdering av fremtidsutsikter

Befolkningsfremskrivninger

Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsfremskrivninger kan gi en pekepinn på hva vi kan forvente oss fremover når det gjelder den demografiske utviklingen i landet. SSB ser for seg at vi passerer 6 millioner innbyggere allerede i 2031, og at veksten først og fremst skjer i sentrale strøk.

Konklusjonen er: Flere innbyggere i Norge, flere eldre, flere innvandrere og flere bosatt i sentrale strøk. Alle disse fire momentene som SSB trekker frem, vil påvirke kirken og medlemsmassens sammensetning.

Den norske kirke har i liten grad benyttet muligheten for å bestille befolkningsfremskrivninger som spesifikt ser på kirkens medlemsutvikling. Av medlemsregisteret går det frem at Den norske kirke har flere døpte medlemmer som er under 20, enn antall døpte medlemmer over 65 år. Tallene for 2016 er foreløpige, men vi ser en jevn nedgang i antall kirkelige handlinger i absolutte tall.

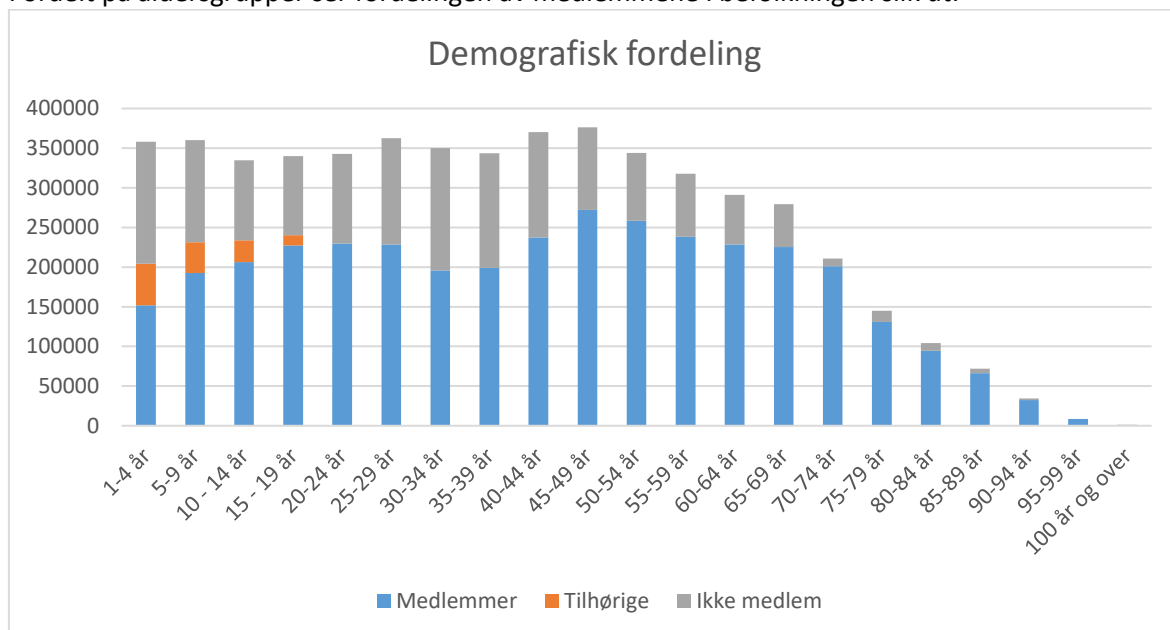
Samtidig ser vi at en større andel av medlemmene døpte barna sine i 2016 enn i 2015.

Hvem er medlemmer i Den norske kirke og hvem melder seg ut?

3 758 070 personer, bosatt i Norge, var medlemmer eller tilhørige i Den norske kirke per 31. desember 2016. I tillegg kommer medlemmer bosatt i utlandet. Det totale medlemstallet påvirkes av flere faktorer. I 2016 døde om lag like mange medlemmer, som det ble døpt og innmeldt til sammen.

I 2016 var det flere utmeldinger enn noen gang før. 41 077 meldte seg ut av kirken. Ved utgangen av 2016 var det 5.213.985 innbyggere bosatt i Norge, og medlemmene i Den norske kirke utgjorde 72 prosent av disse.

Fordelt på aldersgrupper ser fordelingen av medlemmene i befolkningen slik ut:

Kilde: Antall medlemmer og tilhørige kommer fra De kirkelige registre. Antall ikke-medlemmer er antall innbyggere ifølge fra SSB minus medlemmer og tilhørige i hver aldersgruppe.

Medlemsandelen er høyest i aldersgruppene over 45 år, og lavest for 30-34-åringene. For 15-19-åringene er medlemsandelen 71 prosent.

Om kirkebygg

Den norske kirke har ifølge Kirkebyggdatabasen rundt 1625 kirker i landet. I hovedalternativet til SSB vil store deler av befolkningsveksten forekomme i sentrale strøk, der Oslo (700 000), Bergen (300 000) og Trondheim (200 000) forventes å øke frem mot 2040. Andre deler av sentrale strøk vil også vokse kraftig. Eksempelvis forventer SSB at Ullensaker kommune i Akershus vil vokse med over 50 prosent mot 2040. Behovet for kirkebygg i de nye sentra som kommer, bør kirken være forberedt på.

Manglende fokus på vedlikehold av kirkebygget er en belastning og vil påvirke aktivitetsnivået i en del menigheter.

Økonomiutsikter – forventninger til offentlige myndigheter

Kirkemøtet har vedtatt retning for arbeidet med den nye kirkeordningen som skal tre i kraft etter 2020. Kirkemøtet legger til grunn en fortsatt statlig og kommunal finansering av Den norske kirke.

Resultatet av statsbudsjettet for 2017 ble at det er ressurser nok til å tildele tilnærmet den samme kronesummen til alle formål som ble gitt i tilskudd for 2016. Dette innebærer at det ikke er gitt kompensasjon/økt tildeling som følge av pris- og lønnsvekst. For samtlige berørte i den nye virksomheten innebærer det at det mangler anslagsvis 2,9 prosent for å kunne videreføre driften på samme nivå som i 2016.

Dette betyr at Kirkerådet, bispedømmerådene og kirkelige fellesråd som får tilskudd til stillinger til trosopplæring, diakoni og kirkemusikk gjennom året, må finne ut hvordan dagens stillinger på lengre sikt kan finansieres. Statsbudsjettet for 2018 sammenholdt med nivået i 2017 vil være en viktig indikator på hvor mange årsverk vi kan opprettholde på de ulike tjenesteområdene.

Grunnlovens § 16 sier at Den norske kirke er «*Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten*». Dette innebærer forventning om at staten også i fremtiden vil bidra med tilstrekkelige tilskudd til å finansiere en landsdekkende prestedtjeneste og nødvendig faglig utvikling i alle deler av Den norske kirke.

I tillegg til dette ser vi at Den norske kirke på mange områder ønsker å gjøre mer enn det er penger til. Derfor må det arbeides med å effektivisere virksomheten og utvikle muligheter for inntekter ut over tilskuddene fra stat og kommune. Givertjeneste, innsamlinger og aksjoner, samt økning i testamentariske gaver vil være viktige satsningsområder. Dette må etableres slik at det samspiller effektivt og automatisk med kirkens økonomisystemer for registrering og rapportering, samt at rapportering av skattefrie gaver blir automatisert i størst mulig grad.

Trosopplæringsreformen

Fra 2017 går trosopplæringsreformen over i driftsfasen når siste pulje med menigheter slutfører sine lokale trosopplæringsplaner. Gjennom det digitale planverktøyet for trosopplæring kan menighetene følge sin egen utvikling og videreutvikle sine lokale planer.

Mange trosopplæringstiltak innebærer deltakelse og medvirkning i gudstjenesten. Slik preger trosopplæringen også menighetens gudstjenesteliv både når det gjelder innhold og oppslutning. Utfordringen fremover er å sikre fortsatt fornyelse og kvalitet i trosopplæringstiltakene, større oppslutning og et godt samvirke mellom de tidsavgrensede tiltakene og det barne- og ungdomsarbeidet som er kontinuerlige tilbud i regi av menigheten og barne- og ungdomsorganisasjonene.

Mer om virksomheten - på kirken.no

Kirkemøtet

kirken.no/km

Kirkerådet

kirken.no/kirkeradet

Mellomkirkelig råd

kirken.no/mkr

Samisk kirkeliv

kirken.no/samisk

Gudstjenesteliv – liturgier

<https://kirken.no/gudstjeneste>

Rekruttering til kirkelig tjeneste

kirken.no/jobb

Kirke og kultur

kirken.no/kultur

Kirkestatistikk

kirken.no/statistikk

Kirkeordning

kirken.no/kirkeordning

Trosopplæring

kirken.no/daap

kirken.no/konfirmasjon

Lover og regelverk

kirken.no/lovsamling

VI Årsregnskapet

Ledelseskommmentarer årsregnskapet 2016

Formål

Kirkerådet er et ordinært forvaltningsorgan som fører regnskapet etter Statens Regnskapsstandard (SRS). Tilskuddene avregnes etter kontantprinsippet. SRS ble innført i 2013. Regnskapet er satt opp etter SRS og inneholder tall for Bispemøtet og Kirkerådet.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten og instruks fra Kulturdepartementet. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Kirkerådet disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vurderinger av vesentlige forhold

Resultatregnskapet for Kirkerådet og Bispemøtet samlet er satt opp med inntekter på kr 147 224 984 og driftskostnader på kr 149 380 851 samt finanskostnader på kr 3 343. Reduksjon i inntekter og utgifter fra 2015 til 2016 skyldes i hovedsak midler til gjennomføring av Kirkevalget i 2015. Resultatet for året er et merforbruk for Kirkerådet og Bispemøtet samlet på kr 2 159 209.

Driftsinntekter

Av driftsinntektene på kr 147 224 985 er inntekter fra bevilgninger bokf. med kr 111 095 533, tilskudd og overføringer med kr 30 265 823 og salg- leieinntekter med kr 5 863 628.

Driftskostnader

Av driftskostnadene på kr 149 380 851 utgjør lønn inkludert arbeidsgivers andel av pensjonskostnadene i Statens Pensjonskasse og arbeidsgiveravgift kr 57 566 805, andre driftskostnader kr 87 112 315 og ordinære avskrivninger kr 4 701 445.

Tilskudd

I tilskudd er det i 2016 utbetalt kr 32 979 000.

Balanse

Eiendeler og virksomhetskapital og gjeld viser en sum på kr 12 751 871. Kirkerådet har utarbeidet en åpningsbalanse i forbindelse med innføringen av SRS, som regnskapsprinsipp, 1. januar 2013. Ingen statlige virksomheter, som benytter disse standardene, har egenkapital. Alle mellomværende skjer i oppgjør mot statskassen.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Kirkerådet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. men revisjonsberetningen antas å foreligge i 2. kvartal 2017. Selv om regnskapet nå godkjennes etter SRS, så avregnes den årlige tildelingen etter kontantprinsippet.

SRS og kontantregnskapet viser ulike resultater, på grunn av ulike regnskapsprinsipper. I SRS regnskapet vises aktiveringer, avskrivninger, avsetninger og periodiseringer av inntekter og utgifter ved årsskiftet.

Avsetning til feriepenger og forskuddstrekk er, på grunn av omorganiseringen, ikke tatt med i balansen pr 31.12.16.

Kontantstrømoppstillingen er ikke lengre et krav i SRS og er derfor ikke tatt med.

Oslo, 28. februar 2017

Jens-Petter Johnsen
Direktør i Kirkerådet

Prinsippnote årsregnskapet

Kirkerådets regnskap er satt opp i samsvar med de anbefalte statlige regnskapsstandardene (SRS).

BALANSE

Ved utarbeidelse av balansen er det lagt til grunn virkelig verdi når det gjelder finansielle eiendeler. Finansieringen av anleggsmidler (eksklusive finansielle anleggsmidler) er klassifisert som en langsiktig forpliktelse. Denne forpliktelsen løses opp i takt med avskrivningen på de anleggsmidlene som finansieringen dekker. For omløpsmidler er virkelig verdi benyttet som grunnlag for verdsettelsen. Omløpsmidler fratrukket kortsiktig gjeld og eventuelle øvrige forpliktelser, fremkommer som avregning med statskassen.

Transaksjonsbaserte inntekter

Transaksjonen resultatføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringspunktet. Salg av tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Inntekter bevilgningsfinansierte aktiviteter

Bevilgninger inntektsføres i den perioden da aktiviteten som bevilgningen er forutsett å finansiere, er utført, det vil si i den perioden kostnaden påløper. Ved avleggelse av årsregnskapet er årets endelige bevilgning inntektsført. Endelig bevilgning til drift tilsvarer årets bevilgninger og eventuelle belastningsfullmakter på post 01-77. Ubenyttet bevilgning som ikke kan overføres til neste regnskapsår, er ikke inntektsført.

Investeringsbevilgninger føres på regnskapslinjen ikke inntektsført bevilgning knyttet til anleggsmidler i balansen med det beløpet som faktisk er investert i regnskapsperioden. Overførbar investeringsbevilgning inntektsføres ikke. Inntektsføring av investeringsbevilgning skjer i takt med avskrivningene av anleggsmidlene.

Kostnader

Kostnader som gjelder transaksjonsbaserte inntekter, regnskapsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Kostnader som finansieres ved bevilgning, regnskapsføres i den perioden da aktivitetene som bevilgningen er forutsatt å finansiere, er utført.

Pensjoner

SRS 25 legger til grunn en forenklet regnskapsmessig tilnærming til pensjoner. Det er følgelig ikke gjort beregning eller avsetning for eventuell over-/underdekning i pensjonsordningen som tilsvarer NRS 6. Kirkerådet betaler ikke noe årlig premiebeløp til Statens pensjonskasse (SPK) da denne dekkes over sentralt kapittel i statsbudsjettet.

Det er derfor lagt til grunn en sjablongmessig sats for beregning av pensjonspremie. Denne baserer seg på beste estimat for Kirkerådet.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmiddel/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger og nedskrives til virkelig verdi ved en eventuell bruksendring.

Immaterielle eiendeler

Eksternt innkjøpte immaterielle eiendeler er balanseført og avskrives i henhold til gjeldende avskrivningsregler.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er balanseført og avskrives over driftsmidlenes økonomiske levetid.

FINANSIERING AV PERIODISERTE POSTER

Omløpsmidler/kortsiktig gjeld

Nettobeløpet av alle balanseposter, med unntak av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler, har motpost i avregning med statskassen. Avregningen gir således et uttrykk for statens eierkapital når det gjelder kortsiktige poster og eventuelle finansielle anleggsmidler.

Anleggsmidler

Balanseført verdi av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler har motpost i regnskapslinjen ikke inntektsført bevilgning knyttet til anleggsmidler. Dette representerer finansieringen av disse anleggsmidlene. Tilgang av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler balanseføres.

Avskrivning av anleggsmidler kostnadsføres. I takt med gjennomført avskrivning inntektsføres et tilsvarende beløp under inntekt fra bevilgning. Ved realisering/avgang av driftsmidler resultatføres regnskapsmessig gevinst/tap. Gevinst/tap beregnes som forskjellen mellom salgsvederlaget og balanseført verdi på realisasjonstidspunktet. Resterende bokført verdi av ikke inntektsført bevilgning knyttet til anleggsmidlet på realisasjonstidspunktet, inntektsføres.

Investeringer i aksjer og andeler

Investeringer i aksjer og andeler balanseføres til kostpris. Dette gjelder både langsiktige og kortsiktige investeringer. Mottatt utbytte og andre utdelinger inntektsføres som annen finansinntekt.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende med fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Selvassurandørprinsipp

Staten opererer som selvassurandør. Det er følgelig ikke inkludert poster i Kirkerådet balanse eller resultatregnskap som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser.

Statens konsernkontoordning

Kirkerådet omfattes av statens konsernkontoordning. Konsernkontoordningen innebærer at alle innbetalinger og utbetalinger daglig gjøres opp mot virksomhetens oppgjørskonto i Norges Bank.

Kirkerådet tilføres ikke likvider gjennom året. Kirkerådet har en trekkrettighet på sin konsernkonto som tilsvarer netto bevilgning. Forskjellen mellom inntektsført bevilgning og netto trekk på konsernkontoen inngår i avregning med statskassen. Ved årets slutt gjelder særskilte regler for oppgjør/overføring av mellomværende. For Kirkerådet nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

Resultatregnskap

	Note	31.12.2016	31.12.2015
Driftsinntekter			
Inntekt fra bevilgninger	1	111 095 533	135 299 834
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	30 265 823	38 785 008
Salgs- og leieinntekter	1	5 863 628	10 161 379
<i>Sum driftsinntekter</i>		<i>147 224 985</i>	<i>184 246 221</i>
Driftskostnader			
Lønnskostnader	2	57 566 805	54 587 351
Varekostnader		287	600
Andre driftskostnader	3	87 112 315	123 724 355
Avskrivninger på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	4,5	4 701 445	4 260 564
<i>Sum driftskostnader</i>		<i>149 380 851</i>	<i>182 572 871</i>
Driftsresultat		-2 155 866	1 673 350
Finansinntekter og finanskostnader			
Finansinntekter	6	0	0
Finanskostnader	6	3 343	129
<i>Sum finansinntekter og finanskostnader</i>		<i>-3 343</i>	<i>-129</i>
Resultat av periodens aktiviteter		-2 159 209	1 673 221
Avregninger og disponeringer			
Avregning med statskassen (bruttobudsjetterte)		2 159 209	1 673 221
<i>Sum avregninger og disponeringer</i>		<i>2 159 209</i>	<i>1 673 221</i>
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd til andre	9	32 979 000	60 781 551
Avregning med statskassen tilskuddsforvaltning		-32 979 000	-60 781 551
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		<i>0</i>	<i>0</i>

Balanse

	Note	31.12.2016	31.12.2015
EIENDELER			
A. Anleggsmidler			
I Immaterielle eiendeler			
Programvare og lignende rettigheter	4	11 773 846	13 908 361
<i>Sum immaterielle eiendeler</i>		<i>11 773 846</i>	<i>13 908 361</i>
II Varige driftsmidler			
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	5	878 025	1 299 894
<i>Sum varige driftsmidler</i>		<i>878 025</i>	<i>1 299 894</i>
III Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler	10	100 000	100 000
<i>Sum finansielle anleggsmidler</i>		<i>100 000</i>	<i>100 000</i>
Sum anleggsmidler		12 751 871	15 308 255
B. Omløpsmidler			
I Beholdning av varer og driftsmateriell			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	11	0	0
<i>Sum beholdning av varer og driftsmateriell</i>		<i>0</i>	<i>0</i>
II Fordringer			
Kundefordringer	12	0	616 355
<i>Sum fordringer</i>		<i>0</i>	<i>616 355</i>
III Bankinnskudd, kontanter og lignende			
Bankinnskudd		0	0
Kontanter og lignende		0	0
<i>Sum bankinnskudd, kontanter og lignende</i>		<i>0</i>	<i>0</i>
Sum omløpsmidler		0	616 355
Sum eiendeler		12 751 871	15 924 610

Statens kapital og gjeld

	Note	31.12.2016	31.12.2015
C. Statens kapital			
I Virksomhetskapi tal			
<i>Sum virksomhetskapi tal</i>		0	0
II Avregninger			
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte)		-3 845 243	-14 251 333
<i>Sum avregninger</i>		-3 845 243	-14 251 333
III Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler			
Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	4,5	12 651 772	15 208 156
<i>Sum statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler</i>		12 651 772	15 208 156
Sum statens kapital		8 806 529	956 823
D. Gjeld			
I Avsetning for langsiktige forpliktelse r			
Avsetninger langsiktige forpliktelse r		0	0
<i>Sum avsetninger for langsiktige forpliktelse r</i>		0	0
II Annen langsiktig gjeld			
Øvrig langsiktig gjeld		0	0
<i>Sum annen langsiktig gjeld</i>		0	0
III Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		0	1 903 364
Skyldig skattetrekk		0	2 056 163
Skyldige offentlige avgifter		58 052	717 154
Avsatte feriepenge r		-263 692	4 173 863
Mottatt forskuddsbetaling		2 936 372	5 754 140
Annen kortsiktig gjeld		1 214 611	3 146
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>		3 945 342	14 607 829
Sum gjeld		3 945 342	14 607 829
Sum statens kapital og gjeld		12 751 871	15 564 652

Noter til regnskapet

Note 1 Driftsinntekter

	31.12.2016	31.12.2015
Inntekt fra bevilgninger		
Inntekt fra bevilgning fra overordnet departement*	100 516 517	195 210 000
Inntekt fra bevilgning fra andre departement, belastningsfullmakt*	0	-65 967 000
- brutto benyttet til investeringer i immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-2 145 061	-5 763 785
- ubrukt bevilgning til investeringsformål (post 30-49)	0	0
+ utsatt inntekt fra avsetning knyttet til investeringer (avskrivninger)	4 701 445	4 260 565
+ utsatt inntekt fra avsetning knyttet til investeringer (bokført verdi avhendede anleggsmidler)	0	0
+ inntekt til dekning av pensjonskostnader**	8 022 633	7 560 055
Sum inntekt fra bevilgninger	111 095 533	135 299 834
Sum tilskudd og overføringer	30 265 823	38 785 008
Sum salgs- og leieinntekter	5 863 628	10 161 379
Sum driftsinntekter	147 224 985	184 246 221

Note 2 Lønn og sosiale kostnader

	31.12.2016	31.12.2015
Lønn	39 569 013	36 779 396
Feriepenger	4 937 899	4 642 882
Arbeidsgiveravgift	7 182 091	6 779 910
Pensjonskostnader**	6 208 836	5 870 697
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-1 701 263	-1 093 778
Andre ytelser	1 370 229	1 608 244
Sum lønnskostnader	57 566 805	54 587 351
Antall årsverk	69,1	68,1

** Nærmere om pensjonskostnader

Virksomheten betaler ikke selv pensjonspremie til Statens pensjonskasse (SPK), og kostnad til premie er heller ikke dekket av virksomhetens bevilgning.

Premien finansieres ved en samlet bevilgning fra staten til SPK. Det er i regnskapet lagt til grunn en estimert sats for beregning av pensjonskostnad.

Benyttet premiesats for 2015 var 17,55 prosent.

Pensjonene er kostnadsført basert på denne satsen multiplisert med påløpt pensjonsgrunnlag i virksomheten. Vi viser for øvrig til note 1 om resultatføring av inntekter til dekning av pensjonskostnader (resultatnøytral løsning).

Note 3 Andre driftskostnader

	31.12.2016	31.12.2015
Husleie	7 355 193	7 623 203
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	120 011	125 588
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	266 666	250 111
Leie maskiner, inventar og lignende	2 410 134	3 312 142
Mindre utstyrsanskaffelser	886 189	879 964
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	0	2 600 257
Kjøp av fremmede tjenester	56 043 121	68 636 220
Reiser og diett	10 063 922	8 720 337
Øvrige driftskostnader	9 967 080	31 576 533
Sum andre driftskostnader	87 112 315	123 724 355

Note 4 Immaterielle eiendeler

	31.12.2016	31.12.2015
Anskaffelseskost 01.01.	35 505 910	30 219 527
Tilgang i året	2 000 000	5 286 384
<i>Anskaffelseskost</i>	37 505 910	35 505 911
Akkumulerte avskrivninger 01.01.	21 597 549	17 848 793
Ordinære avskrivninger i året	4 134 515	3 748 756
Balanseført verdi 31.12.2016	11 773 846	13 908 362

Avskrivningssatser (levetider): 5år/lineært 20%

Note 5 Varige driftsmidler

	31.12.2016	31.12.2015
Anskaffelseskost 01.01.	3 438 626	2 961 226
Tilgang i året	145 061	477 400
<i>Anskaffelseskost</i>	3 583 687	3 438 626
	0	
Akkumulerte avskrivninger 01.01.	2 138 732	1 626 925
Ordinære avskrivninger i året	566 930	511 808
Balanseført verdi 31.12.2016	2 138 732	1 299 893

Avskrivningssatser (levetider): IKT utstyr 3 år/lineært 33,3%, Inventar 10 år/lineært 10%

Note 6 Finansinntekter og finanskostnader

	31.12.2016	31.12.2015
Finansinntekter		
Renteinntekter	0	0
Sum finansinntekter	0	0
Finanskostnader		
Rentekostnad	3 343	129
Sum finanskostnader	3 343	129

Note 7 Virksomhetskaptal

Kirkerådet disponerer ikke noe virksomhetskaptal.

Note 8 Innkrevingsvirksomhet

Kirkerådet har ingen innkrevingsvirksomhet.

Note 9 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2016	31.12.2015
Døvekirken	11 030 000	10 806 000
Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep	6 930 000	2 872 000
Folkevalgtopplæring	0	1 000 000
Samisk Bibeloversettelse	1 670 000	1 637 000
Institutt for kirke, - religions- og livssynsforskning	6 500 000	6 379 000
Trosopplæring	0	6 715 627
Frivillige organisasjoner*	0	328 000
Katekettjenesten	0	1 900 000
Kirkevalget	0	29 143 924
Annet	32 979 000	0
Sum utbetaling av tilskudd til andre	32 979 000	60 781 551

* Tilskudd til frivillige organisasjoner:

2015: Herav kr 240 500 tildelt diverse organisasjoner av NORAD midler bokført på post 034021

Note 10 Investeringer i aksjer og selskapsandeler

Kirkerådet disponerer aksjer i Kirkepartner AS.

Note 11 Varebeholdning

Kirkerådet har ingen varebeholdning med bokført verdi pr 31.12.2016

Note 12 Kundefordringer

	31.12.2016	31.12.2015
Kundefordringer til pålydende	0	616 355

Grunnet omorganisering er kundefordringer pr 31.12.16 omklassifisert til, og er plassert som, fordring under annen kortsiktig gjeld.